

forum studentesc

● revistă a u.a.s.c. din centrul universitar timișoara ● anul VII ● 8(49) ● octombrie 1979 ● 16 pagini ● 2 lei ●

STRĂLUCITOARELE, GRELELE FRUCTE

Îți țin privirea în brațe
Ca pe o barză care mă lovește peste față cu aripile
și bucuroși de minuni
ne uităm la strălucitoare, grelele fructe.
Imaginea acestui pom despre noi :
un ciine cu ochi legați
întotdeauna întorcându-se de pe punte
tocmai când aproape să ajungă dincolo
Se uită la noi
cu singurul său ochi, cel triunghiular,
și de atîta milă seamănă cu un animal dezarmat,
nodul din gît îi ține loc de trufie.
„Dacă, fiecare, nu ați vrea doar despre sine
și numai despre sine să fie pomul, iar despre
celălalt : strălucitoare, grelele fructe”,
se ridică din el înverzind înaltul
cuvînt de neînțeles ;
numai aceste cuvinte.

MIRCEA BÎRSILĂ

Supliment literar realizat de
studenții Facultății de filologie

RĂSFRIÎNGERI

Anul universitar 1978-1979 și-a intrat în toate drepturile lui. Spațiul studentesc timișorean, profund marcat de vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu, de indicațiile pretioase date cu prilejul deschiderii festive a noului an de învățămînt, trăiește clipe de puternică efervescență creatoare. Preutindeni, în amfiteatre, pe șantierele de muncă patriotică, în laboratoare sau pe ogoare, se muncește cu toată energia, pentru a întâmpina, cu rezultate dintre cele mai bune, Congresul al XII-lea al P.C.R., eveniment ce va marca, cu siguranță, un moment de cotitură în evoluția ascendentă a României pe drumul progresului și bunăstării.

Ca în fiecare an universitar Asociația studenților comuniști din Centrul universitar Timișoara, se confruntă cu problemele specifice debutului într-un nou an de studiu. Remarcabil este, însă, efortul, tot mai susținut, ca aceste probleme să fie rezolvate prin soluții noi, de o calitate, superioară, condiție esențială pentru ca organizația tinerilor din facultăți și institute de învățămînt superior să devină tot mai puternică, un demers de avangardă în construcția noii societăți.

Conștiențe de faptul că viitorul specialist trebuie să fie cu o înaltă pregă-

noastră îndatorire de student este aceea de a învăța zilnic, de a însuși temeinic cunoștințele predate. Este condiția esențială ca principalul parametru al întrecerii naționale studentești „Fiecare A.S.C. — colectiv de educare prin muncă și pentru muncă al studenților” — pregătirea profesională — să fie îndeplinit cu succes. Să nu uităm că rezultatele sesiunilor de examene sînt într-o strînsă dependență cu prezenta noastră la cursuri, încă din primele zile, cu activitatea depusă la seminarii, proiecte, laboratoare.

În acest an universitar, cînd există importante obiective de construit, va trebui să punem umărul, cu toții, la îndeplinirea lor grabnică. Definitivarea clădirii Facultății de agronomie, a noii cantine din complex, desfășurarea lucrărilor de construcții la noile sedii ale Facultății de construcții și a celei de Tehnologie chimică, cer o muncă susținută din partea tuturor studenților, chiar dacă obiectivul nu face parte din cadrul institutului sau facultății unde studiem. Este o mîndrie, pentru oricare din noi, de a ști, peste ani, că am fost constructorii acestor minunate spații de învățămînt timișorean.

O direcție, întotdeauna prioritară, a desfășurării activității organelor de aso-

SUB SEMNUL DEPLINEI MATURETĂȚI POLITICE

țire politică și profesională, eforturile tuturor cadrelor de conducere ale asociației, atent îndrumate de organele de partid și în colaborare cu conducerea institutelor de învățămînt superior, se îndreaptă, primordial, spre asigurarea unui climat sănătos de muncă și viață în rîndul studențimii timișorene, fapt realizat printr-o serie de acțiuni, dintre cele mai diverse, cu caracter politico-ideologic și cultural-educativ, sau acțiuni desfășurate sub spectrul legării, tot mai puternice, a învățămîntului cu cercetarea și producția.

Reluarea învățămîntului politico-ideologic, dezbaterile principalelor documente de partid, în special a documentelor Congresului al XII-lea al P.C.R., organizarea unor simpozioane, atît la nivelul institutelor cît și la nivelul centrului universitar privind contribuția tovarășului Nicolae Ceaușescu la dezvoltarea gîndirii social-politice a României, desfășurarea unor expuneri ale unor cadre din conducerea locală de partid și de stat, sînt doar cîteva acțiuni menite să contureze orizontul politic al studențului.

De o largă audiență trebuie să se bucure în rîndul studenților acțiunile culturale-educative desfășurate în cadrul cluburilor studentești și la Casa de cultură a studenților. Dacă la Casa de cultură a studenților există preocupări constante de a diversifica paleta acțiunilor (înfîințarea cercului de biostructură, a cercului „Ab ovo”) și pentru atragerea unui număr cît mai mare de studenți la activitățile din cadrul formațiilor artistice și din cercurile și cînaclurile de creație, în schimb, la cluburile studentești (și prin aceasta, implicit, la nivelul comisiilor culturale de la nivelul facultăților și institutelor) se face încă prea puțin. Credem că ediția a III-a a Festivalului național „Cîntarea României”, faza de masă, trebuie să dezbuteze în Centrul universitar Timișoara cu importanțe mutații calitative și cantitative.

Actul de creație studentescă trebuie să fie, însă, orientat, în principal, spre creația tehnico-științifică. Este o condiție sine-qua-non a definirii noastre ca viitori specialiști, constructori ai noului. În acest sens, sesiunile științifice studentești, care se desfășoară în această toamnă la toate institutele, concursurile profesionale, vor trebui să devină rampe de lansare a unor idei noi, valoroase, purtînd cu ele prospețimea vîrstei noastre. Să nu uităm, însă, că principala

ție, este cea a asistenței sociale și a muncii educative în cîmine și cantine. Dacă putem afirma că autogospodărirea se desfășoară în bune condițiuni, în toate spațiile de masă și cazare, este pentru că majoritatea studenților au înțeles importanța acestei activități și au trecut la desfășurarea ei în bune condițiuni. Cu atît mai mult, trebuie să se afirme concursul „Cea mai frumoasă cameră, cel mai frumos cîmin”, integrat acțiunii de angajare națională intitulată „Căminul nostru — casa noastră”. Este absolut necesar, însă, ca să formăm în cîminele studentești adevărate colective, căminul să reprezinte o mare familie, aceasta fiind o condiție majoră în obținerea unor rezultate foarte bune. Și ea pretinde cît mai multe acțiuni comune în cadrul căminului. Acțiuni comune care să antreneze și colegii noștri, cetățeni străini veniți la studii în țara noastră. Să-i considerăm colegii noștri, nu numai de amfiteatre, să-i facem părtași la toate bucuriile și evenimentele din viața noastră, cerință izvorîtă din însăși politica partidului și statului nostru, de bună înțelegere și prietenie cu toate popoarele lumii, în spiritul păcii și colaborării...

Iar la sfîrșit de săptămînă, cînd am împlinit toate acestea și multe altele ce fac parte din viața noastră de student, să încercăm o ieșire la iarbă verde sau la schi, sau la o miuță sau altă întrecere sportivă, căci din aceste mici activități și din celelalte organizate de comisiile de resort se fac primii pași spre marea „Daciadă”...

Sau dacă nu vreți să vă mai gîndiți la toate acestea, pentru un anumit timp, ori dacă nu doriți un film, teatru, operă, plumbări, ci vreți să citiți ceva, atunci luați acest număr, al revistei „Forum studentesc”, care a înmănușat gîndurile studenților și cadrelor didactice de la Facultatea de filologie, și ale prietenilor lor, studenți din centrul universitar Timișoara sau din alte centre universitare, dînd o imagine a unei părți infime din ansamblul preocupărilor lor de zi cu zi.

Și dacă veți reuși să parcurgeți toate cele 16 pagini, veți avea, nu sentimentul că ați pierdut timpul, ci sentimentul plăcut de a vă afla în fața unui act de cultură, de a fi părtași la gîndurile unor viitori, nu numai „profesori de română, franceză, engleză etc.”, ci a unor posibile nume ale literaturii noastre tinere.

GHEORGHE CRÎȘAN

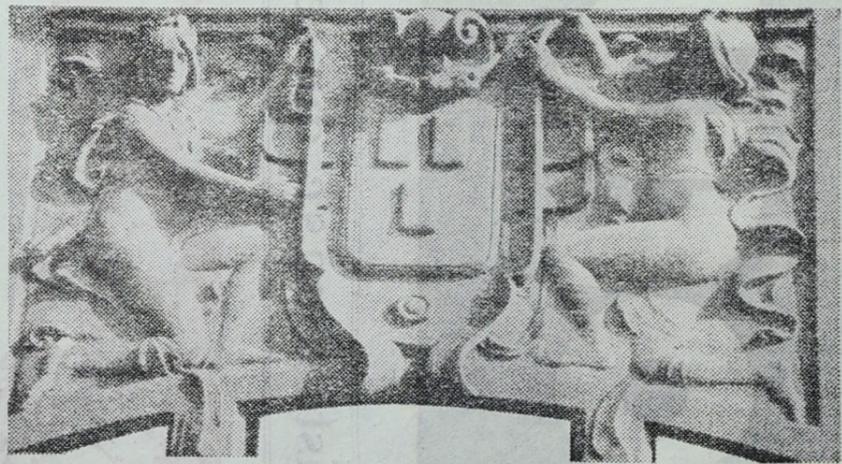
La inițiativa redacției Forumului studentesc a apărut acest număr cultural scris în colaborare cu studenții Facultății de filologie din Universitatea timișoreană.

Datoria unui student filolog este fără îndoială aceea de a se instrui și de a cuiege note bune la examenele din timpul anului, de a fi sirguncios harnic la seminarii. La fel de importantă însă, este și șansa care trebuie oferită studentului pentru formarea sa culturală. Exemplele nu lipsesc: facultățile de filologie din București, Cluj-Napoca, Iași, sînt adevărate focare de emulație culturală, îndrăzneată, tinerească. Pînă la următoarele generații de critici, poeți, prozatori datorează mult facultăților cu profil umanist. La Cluj-Napoca, bunăoară, accentuîndu-se considerabil dimensiunea formativă a acestui proces complex s-a reușit propunerea în literatura noastră a nenumărate cîntece de reală forță prin șansa numită Echinox. Alte reviste studentești de cultură ating aceleași cote valorice înalte. Revista Dialog la Iași și, mai ales, revista Convingeri comuniste la București, deosebit de curajoasă, a dînd în jurul ei o mulțime de tineri care conturează noul val al generației 80. La Cluj-Napoca semnează la Echinox colegii care au în momentul de față un înalt prag de start: Emil Hurezeanu, Ion Mureșan, Radu Săplăcan, Mihaela Dragolea, Viorel Mureșan, Ion Bucșe; la Iași: Mircea Doru Lesovici sau Ștefan Mitroi; la București: Magdalena Ghica, Traian I. Coșovei, Matei Vișniec, Elena Ștefci, Florin Iaru, Romulus Bucur, Mircea Cărtărescu, Bogdan Ghiu, Ioan Groșan și alții. Așadar bagajul cultural pe care și-l formează studentul de la Filologie nu trebuie sub nici o formă să rămînă doar o simplă strălucire exterioară menită să împodobească snobisme nefertile. Odată cu șansa de a beneficia de profesori de excepție studentului îi revine datoria

să lucreze (în funcție de capacitățile proprii) pentru cultură. Este adevărat, de asemenea, că toate deschiderile acestea nu pot fi dobîndite decît în marginile unor înțelegeri superioare ale rosturilor „culturalizării”. Pînă la urmă cultura nu este o consecință cantitativă (un sac de frîșe adică) ci, mai degrabă, extragerea calitativă a suporturilor teoretice menite să ofere (celui pornit pe calea creației literare) un profil propriu manifestat în dezbaterile focoasă a creatorului cu propria sa situație în lume.

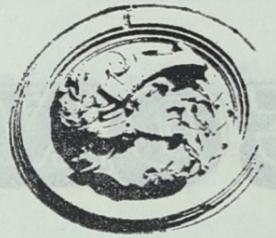
Orice nouă generație trebuie să-și contureze propriile intenții, să lupte sincer pentru impunerea lor. Premiile naționale primite în vara aceasta de către studenții centrului nostru universitar atestază cu prisosință dezbaterile acestea. Numai prin detașarea de spectrul provincialismului literar (care persistă încăpătînat și nedomolit în crașul nostru) studenții preocupați de creația literară se vor emancipa afirmîndu-se curajoși în pian național. Tocmai în ideea ilustrării acestor nobile intenții a apărut acest (alt) număr literar al revistei. Convinși de importanța stimulativă a acestor întreprinderi am încercat să realizăm un prim contact revuistic cu colegii noștri de la revista clujeană Echinox (Ion Mureșan, Marta Petreu Muntean, Lucian Perta, George Țara) și de la revista ieșeană Dialog (Mircea Doru Lesovici, Lucian Vasiliu, George Ceaușu) invitați să semneze alături de studenții timișoreni. Mai mult, am beneficiat de aportul generos și dezinteresat al unor profesori de la Filologie ale căror nume s-au impus temeinic în literatura contemporană. Colegilor noștri mai tineri le rămîne sarcina de onoare să continue inițiativa aceasta. Ceea ce nu este de loc puțin — numerele culturale ale unei reviste studentești fiind întotdeauna un act de curajoasă afirmare.

FORUM STUDENTESC

Ciclul de imagini fotografice din acest număr face parte din diatoulul „Martori ai trecerii noastre”, realizat de Iosif Berwanger.

confluente

Filologia în contextul culturii moderne

Ce rol ocupă filologia în ansamblul culturii actuale și ce funcție este de presupus că va îndeplini ea în deceniile următoare, care ne apropie de secolul al XXI-lea?

Pentru a răspunde la această dublă întrebare se cuvine să facem precizarea că știința numită astfel de vechii greci nu mai păstrează decât puțin din simburile ei semantice inițiale, adică „Dragostea de cuvânt”, înțeles ce supraviețuiește doar pe un plan pe care l-am putea numi operativ sau obiectiv. În realitate, atitudinea față de cuvânt este azi — și de mai multă vreme — o caracteristică a cercetătorului obiectiv, care se lasă călăuzit în activitatea sa de principii și legi, la care se poate adăuga, cum se și întâmplă deseori, pasiunea, deci un element adiacent, de natură operativă izvoit din dorința de cunoaștere a adevărului din partea unui om de știință.

Intr-un sens restrâns, filologia se referă astăzi la studiul restabilirii textelor, de obicei cu dificultăți, în vederea editării lor. Termenul de „filolog” se aplică astfel, în primul rând, acestor specialiști, asadar unei categorii relativ restrinse de cercetători, cu formație, în general lingvistică și de istorie culturală.

Intr-o accepție mult mai largă, filologie înseamnă atât studiul limbii cât și al literaturii. Sînt filologi, prin urmare, atât specialiștii în diversele compartimente ale limbii, cât și cercetătorii fenomenului literar pe plan sincron sau diacronic.

Pînă nu demult aceste direcții de cercetare erau depășite de un fel de zid înălțat la marginile teritoriului lor, care le izola spre a le asigura o anumită autonomie. Fenomenul cel mai caracteristic înregistrat de metodologia cercetării filologice în vremea din urmă este tendința contrară, de apropiere a zonelor de investigație și colaborare dintre specialiștii care le reprezintă, fiecare cu documentul său. Mai mult decât atât: lingvistica a devenit în ultimul deceniu o „știință pilot”, cum se spune, metodele ei fiind împrumutate și de alte științe, cu rezultate remarcabile. Astăzi, critica literară, de exemplu — și teoria literară în general — nu mai poate face abstracție de factorul limbaj, ca element constitutiv al operei literare, iar logica, antropologia culturală și osihoanaliza au găsit în metoda de investigație practicabilă de lingvistică un sprijin substanțial, exploatat în numeroase lucrări recente. Explicația acestei colaborări, impusă ca o necesitate, trebuie căutată în direcția structuralistă, care a cîștigat un amplu teren în vremea noastră. Fenomenele supuse cercetării sînt privite din această perspectivă, ca reprezentînd un tot organizat, în care determinante sînt relațiile interne subordonate unui sistem și constituindu-se într-o structură. Același obiect, supus însă unei analize din perspective diferite, duce la interdisciplinari-tate și garantează astfel cunoașterea mai adîncă a realității.

Ca și alte științe, filologia beneficiază de concursul mai multor discipline care își dau mina, fără orgoliu de a-și știrbi pe calea aceasta din autonomia lor. În acest sens, critica literară se simte pe bună dreptate datorată să recurgă la cuceririle lingvisticii în exegeza operei, privite acum din ce în ce mai mult uneori, ca „text”, ca „discurs”, ca „scritură”, cu o prea vădită analiză uneori a mesajului ca atare. Lingvistul, la rîndul său, nu se mai poate limita la înregistrarea faptelor de limbă vorbită „pe teren”, ci apreciază la limba de cultură și la cea artistică stabilînd astfel o punte de legătură între studiul limbii și al literaturii cum dorea L. Spitzer. De curînd asistăm la o proliferare a contribuțiilor, avînd în centrul lor conceptul de „semn”, chemat să stea la baza semiologiei, o știință generală a semnelor, așa cum o întrevăzuse F. de Saussure, în care „s-ar vărsa” o sumă de alte științe particulare, care operează cu acest concept, de altfel foarte larg, cu alte cuvinte, insuficient de riguros delimitat pînă acum.

ȘTEFAN MUNTEANU

Ca termen fundamental al științelor umaniste din epoca cea mai veche, stilul reintră, exploziv am spune, în primele decenii ale secolului nostru, în atenția nu numai a lingvisticii, care depășind predilecția istorică devine foarte interesată acum și de dimensiunea estetică a limbajului, ci și a teoriei și istoriei artelor precum și a filosofiei culturii, cea mai tînără ramură a filosofiei avînd în centrul ei tocmai acest concept: meditația „stilistică” se dovedește în cele din urmă — este cazul lui Lucian Blaga la noi — o meditație despre condiția umană, stînd sub semnul destinului de creator de cultură al omului.

Se conturează în acest fel un amplu cadru epistemologic în care științele despre om afirmîndu-și declarată specificitatea în raport cu științele naturii se reorganizează, fenomenul realizîndu-se dinspre ca și prin conceptul de stil.

Preocupările privind stilul, cu rezultate atât de importante pentru lingvistica secolului nostru, considerate chiar, pe bună dreptate, ca „revolutionare” întîlnesc deci conceptul de stil elaborat în filosofia culturii, în lucrări de amolă rezonanță europeană așa încît cercetarea „stilistică” se dovedește a fi una din marile dominante ale culturii europene interbelice. Filosofia culturii, cea din urmă dintre disciplinele filozofice, aspiră să stabilească configurația globală a unor mari unități de cultură prin relevarea invariabilelor de structură (termenul structură apare frecvent la Wölfflin și, mai ales, la Spengler) ale acestora, adică tocmai stilul culturii respective, concepînd însăși istoricitatea formelor culturale ca manifestare a unor astfel de structuri stilistice „decupate” din fluxul lor diacronic. Diferitele construcții exegetice care apar în această perioadă se înalță pe înțelegerea largită a conceptului de stil, care stă în centrul unor mari sinteze „stilistice” grupate pe epoci (dar nu într-o simplă succesiune liniară, ci

ca însumare, în diacronie a unor etape sincronice): se realizează astfel un „limbaj” generalizat al cercetării produselor culturale, în care stilurile literare individuale reprezintă doar un aspect particular al unei ample stilistici pe care am putea-o numi generalizată. Wölfflin întreprinde structurarea unor stiluri pe care le consideră fundamentale pentru evoluția artelor plastice, (stiluri, deci, nonlingvistice), într-o lucrare și astăzi foarte importantă, pe care Oscar Walzel le aplică la literatură stabilînd anumite „zomorfisme între aceste stiluri și cele „lingvistice”: Worringer elaborează mai departe vechea repartizare stilistică dicotomică a lui Nietzsche din **Considerații inactuale** — care se regăsește, în ultimă instanță și la Wölfflin — dintre spiritul apolinic și cel dionisiac, în cuplul teoretic **abstracție, intropatie**: ea reapare la Spengler, în aceeași dualitate: **spirit apolinic, spirit faustic**, la care găsim, în plus, un uriaș efort de dezeuropocentrizare, într-un eșafodaj teoretic pe cît de impresionant pe atît de labil, bazat pe poziții incontrolabile despre existența unui anumit „spirit al culturii”. Aceste lucrări ale morfologilor germani au un merit de principiu, care ne interesează în primul rînd aici. Ele postulează o năzuință umanistă de care stilistica cu bază lingvistică trebuie să țină seama: definirea raportului de analogie care se stabilește între diferitele serii de fenomene culturale, avîndu-se în vedere, de asemenea, interdependența lor cu celelalte serii ale dezvoltării istorice: fenomenele social-economice. De altfel formalistii ruși Tynjanov și Jakobson, în articolul program **Probleme ale studiului literaturii și lingvisticii**, cereau o riguroasă corelație în cercetare între aceste serii culturale și istorice și cele ale literaturii.

Conceptul de stil și științele umaniste ale secolului XX

Dincolo de limitele cunoscute ale concepției lui Vossler (relevate, la noi, pătrunzător de Iorgu Iordan încă din 1932), stilisticianul german are marele merit de a fi, în afară de creatorul stilisticii literare moderne, cum se afirmă de obicei și promotorul unei stilistici în sens larg (deci integrative), cercetarea lui fiind animată de o veritabilă viziune unificatoare: în lucrarea sa **Frankreichs Kultur im Spiegel seiner Sprachentwicklung** el adună laolaltă datele oferite de particularitățile stilistice ale unor opere reprezentative, ca și cele oferite de dezvoltarea normelor literare, la care adaugă aspecte ale „mentalității” epocii, ca și unele transformări istorice semnificative, date menite să se constituie într-o imagine globală, pe care o considera caracteristică pentru toate aceste nive-

le, tocmai prin descoperirea circulației aceluși sens unic care să permită construirea sintezei: Vossler realiza astfel, de fapt, o cercetare morfologică a stilului, axată însă pe datele oferite de limbă. Pornind de la Vossler, Spitzer consideră devierile stilistice individuale ca un „denominator comun” atît pentru „sufletul autorului” cît și pentru epoca acestuia. Ca și stilistica general-artistică, stilistica lui Spitzer pune în centrul ei noțiunea de operă, concepută ca structură organică specifică a cărei originalitate ireductibilă se va strădui să o dezvăluie, disociindu-se, în acest punct, de problematica morfologică. Relevăm, în continuare, cîteva idei importante pentru raporturile lingvistice — stilistice — morfologia culturii așa cum apar ele redată în studiul lui Spitzer **Stilistica și lingvistica** (apărut în **Stilstudien II, Stilsprachen**, München, 1928, reprodus în **Critica stilistica și storiile del linguaggio**, Bari, 1954). Reciproca separare dintre știința literaturii și lingvisticii a avut ca efect faptul că monumentele literare au fost studiate de lingviști — și în special cele vechi — numai sub raportul valorii lor pentru istoria limbii. Stilistica este astfel un remediu împotriva distanței dintre activitatea „naturalistă” a lingvisticii și cea „umanistă” a studiilor literaturii (p. 30). „Proprio lo stato attuale della linguistica mi sembra particolarmente favorevole alla discussione di questioni di estetica del linguaggio: i molti dati che abbiamo ora a disposizione sulle lin-

gua letterarie e sui loro particolari usi, ci permettono di indagare il senso delle innovazioni linguistiche dei grandi scrittori. Alcune conversazioni con W. Worringer mi convinsero che la successione degli indivizi nella critica artistica e letteraria corre inversa a quella della linguistica: mentre i primi partono dal grande individuo creatore, e fin della loro origine (romantica) si sono occupati della grafologia o fisiognomica stilistica, per poi procedere alla „storia dell'arte senza artisti” (...), e cioè ad una specie di grammatica dei possibili effetti artistici, la „linguistica (romantica) è partita dal popolare, dal sopraindividuale, e arriva soltanto oggi al „singolo” e al suo linguaggio: la storia dell'arte e la grammaticizza e la linguistica si individualizza. (subl. n.). Questa successione storica capovolta dei periodi scientifici si spiega anche senz'altro con la particolare natura delle materie in questione: il linguaggio è soprattutto comunicazione, l'arte soprattutto espressione, il linguaggio e soprattutto sociale, l'arte individualistica. Perciò, soltanto dopo un grande raffinamento delle relative discipline, si giunse a trattare il linguaggio anche come espressione e l'arte anche come comunicazione (subl. n.). L'individuo, del quale un Wölfflin cerca di allontanarsi, è la metà di un Vossler. Io considero i miei saggi come un'attrazione della colorta teorica di Vossler. La linguistica doveva dimostrare (o discoprire) teoricamente il lato artistico del linguaggio, prima di poter trattare i singoli artisti della parola dal punto di vista „linguistico” (p. 32-33). Subliniindu-si metoda stilistică, Spitzer spune: „Io vorrei posse due frasi latine come motti della indagine stilistica: „individuum non est ineffabile” (10 stile linguistico individuale si può descrivere appunto valendosi di metodi linguistiche) e: „oratio vultus animi”. (p. 44).

Putem conchide acum că stilistica literară, fundamentată de timpurile moderne pentru a acoperi acest concept așa cum funcționează el la nivelul artei cuvîntului (**Wortkunst**), cum va fi numită tot mai frecvent literatura, s-a afirmat, inevitabil, într-un prim „timp” și dincolo de hotarele propriu-zise ale disciplinei ca atare, premisă și, deopotrivă, fecund climat teoretic în care s-a produs autonomizarea ei. Reiese de asemenea că o astfel de cercetare, debordînd tiparele tradiționale în care este fixată de obicei devenirea disciplinei, (concludentă în acest sens fiind cartea lui P. Guiraud, **La stylistique**, P.U.F., 1970), se dovedește deosebit de necesară unei istorii a domeniului cu adevărat comprehensivă. Mai mult chiar, evidențierea vastului spațiu de interferență — cu limite flotante — din care stilistica literară s-a desprins treptat se dovedește importantă nu numai pentru urmărirea modului ei de a-și dobîndi individualitatea, ci și pentru urmărirea migrațiilor inverse, nu mai puțin importante, de realizare, rămasă încă și astăzi neimplinită, a unei stilistici integrative, așa cum a încercat-o Vossler, cum a preconizat-o formalismul rus și praghez, sau cum o gădeste astăzi, din perspectivă filosofică, G.G. Grangier în cartea sa **Essai d'une philosophie du style**, Paris, 1968.

În interiorul acestui proces, pe care îl considerăm, cum s-a văzut, cu dublă intrare, în general nestudiat, descoperim în cultura românească alunecarea tot mai accentuată a criticii estetice spre stilistică (adevărat element de continuitate a posterității critice maioreciene începînd cu Mihail Dragomirescu), după cum, tot în această perioadă, se dezvoltă la noi, ca și în plan european, o „stilistică” de natură filosofică și estetică (în care se înscrie, din nou, Mihail Dragomirescu, apoi Lucian Blaga, Liviu Rusu și Tudor Vianu) care înțîneste, și ea, explicit sau mai puțin explicit problematica specifică stilisticii literare propriu-zise.

ILEANA OANCEA

CONSEMNARI

Lectura ca proiecție de structuri

Poate mai mult decit unul inzeatrat cu însușiri rare, artistul este un om în stare să facă din slăbiciunile lui virtuți. Artistul nu privește lumea ca toată lumea, dar sfinșește prin a-și impune strabismul ca pe un fel posibil de a privi. Starea artistică fundamentală este, poate, stuporea. Pentru artist lumea e un miracol deoarece îl încearcă mirarea că ceva poate exista. Omul comun găsește mai totul firese și înțeles de la sine, pe cind artistul găsește că nimic nu poate fi de-a binelea înțeles. Inteligența artistului își trage puterea din marea lui capacitate de a nu înțelege — imbold mereu zădărnicit de a le da lucrurilor sens.

Din această perspectivă — și din această perspectivă — criticul este un artist. Reacția critică fundamentală este tot o stupoare: aceea de a citi o carte despre care nu înțelegi cum se face că ea poate exista, mirare aublată — în cazul capodoperei — de aceea ce a fost o vreme cind ea n-a existat. Cine, citindu-l pe Eminescu, nu are sentimentul dublei imposibilități — cum poate Eminescu să existe și cum, de vreme ce există ca o evidență aproape naturală, a putut el să nu existe atita timp — cine, deci, n-are acest sentiment nu este critic literar.

Așadar, la originea criticii stă o ne-

tistului, efort zădărnicit de preaplinu universului său. Prin urmare, criticul inventează ca realitate ceea ce în operă există virtual.

Totodată, procedind așa, criticul fixează opera; el se silește s-o oprească pentru posteritate din procesul ei transformator. De aceea, pentru ca actul critic să nu devină factor de inerție este necesar ca alte lecturi să-i urnfeze, în stare să reia procesul, să restabilească tensiunea operei înainte de a proiecta la rindul lor alte structuri.

Un caz spectaculos de critică interuptă prezintă Un roman epistolar. Citindu-și corespondența cu Radu Stanca la un deceniu și jumătate după ce ea s-a încheiat, I. Negoitescu a structurat-o critic spunindu-i roman. A structurat-o critic și nu ca romancier, intrucit alt efort de ordonare n-a făcut. A înșirat în ordine naturală — cronologică — un număr de scrisori și, citindu-le, a făcut aprecierea că reunite scrisorile alcătuiesc de la sine un roman. Nimic arbitrar în afirmația lui, deoarece corespondența poate fi citită ca roman. Inșă actul critic este intrerupt intrucit I. Negoitescu nu spune de ce își consideră corespondența roman. Urmează ca cititorul să continue, proiectind structurile romanești virtuale ale acestei cărți. Ceea ce, din lipsă de spațiu, nu poate fi făcut aici.

Mergind mai departe pe urmele lui Negoitescu, am putea citi dosarul Scriinului negru în același fel. Nu va fi greu atunci să descoperim un adevăr bizar: nu numai că dosarul nu cuprinde un maldăr inform de hirtii, titea virtu(ali)tăți romanești cite i-a dar are — în sine — cel puțin tot a dat G. Călinescu părții din romanul său întemeiat pe acest dosar. Există în dosar personaje, conflicte, evoluții și prăbușiri, există un spațiu de meditație cu sens psihologic și social cit pentru un roman important și mai există o comedie a limbajului de o exuberanță caragială. Există, prin urmare, un roman virtual, un roman proiectat de cititor.

S-a observat în ultimii ani un crescind interes de librărie pentru document, pentru aventura trăită, pentru evenimentul real. S-a exprimat în repetate rinduri temerea că literatura ar fi amenințată de acest interes. Omul contemporan nu s-ar mai lăsa convins de ficțum. Față de desfășurarea dramatică a secolului și, deci, față de experiența existențială a cititorilor potențiali, ficțiunile literare ar fi naive. Emma Bovary citea romane fiindcă în viața ei nu se întâmpla nimic. În viața noastră s-au întâmplat atitea incit a afla din romane ce nu s-a întâmplat nu ne-ar interesa.

În fapt, primejdia nu există, cred. Las la o parte că am văzut deunăzi într-o librărie o coadă la cartea lui Șukșin de parcă s-ar fi dat nu știu ce aliment prețios (ceea ce, într-un sens, era tocmai cazul).

Primejdia nu există deoarece, mai întâi, în loc s-o amenințe, documentarele primenesc literatura. Ele permit să se evite posibila sterilizare de pe urma unei perioade cind literatura n-a mai acceptat să fie făcută din structuri virtuale, ci a vrut să conțină în exclusivitate structuri imanente, stabilite cu fermitate de scriitor. Era o reacție explicabilă, o încercare de închidere între oglinzi interioare din dorința de „a uita” prea frământatul trecut apropiat — ororile războiului și ce a mai urmat. De la un punct, încercarea devenea dăunătoare, trebuia trecut peste ea. Baia de documente, nevoia mai recentă de a ști, fără transfigurări, cum s-au petrecut lucrurile, îi permit literaturii să părăsească ordinea statică a — de exemplu — noului roman și să regăsească „dezordinea” fertilă a structurilor virtuale.

Pe de altă parte, primejdia nu există deoarece cititorul actual continuă să citească literar. El citește literar pînă și relatarea evenimentului trăit. Ceea ce nu înseamnă că-l edulcorează, ci înseamnă că-i dă sens. Aflind cum s-au petrecut lucrurile, cititorul le ordonează ca să afle de ce s-au petrecut așa. Cititorul proiectează structuri.

LIVUS CIOCARLE

LACUSTRĂ

„... o durere ce nu poate fi atribuită decit întregului univers”.

(Nicolae Manolescu,
Metamorfozele poeziei)

Bacovia este Robinsonul nostru, dar unul nu „cu insula în suflet” (ca Al. Philippide), ci, mai curind, la propriu: captivul unei insuli — „isola” — izolate; un ins, el însuși, fără punți spre lume. N-am numărat podurile înșeși — puține (pare-se): trei, patru — din poezia lui Bacovia; unul dintr-inșele — care le și notifică absența — e, înșă, îndobște cunoscut:

Tresar prin somn, și mi se pare
Că n-am tras podul de la mal...
... În „frază” peisajului, să zicem, podurile sunt niște „conjunții” — fără de care nu (prea) e sintaxă: nu e nici la Bacovia, poezia căruia devine tot mai substantivală („ob-jectuală”): lirică de notație (cum se zice). Podurile lipsesc (ori sunt re-„trase”, unul cite unul) din peisajul poeziei lui: insul rămîne ins: insula, insulă... și marea lui Bacovia constă — paradoxal — în neputința-i de-a-și părăsi insul(a), de-a-și depăși durerea, de-a și-o trans-figura... Iar cind o face, totuși, — în poezia-i cea mai sinceră, Lacustră, și, deopotrivă, cea mai

... Numai că, totuși, el, claustrofobul: „Odaia mea mă înspăimintă...” (Singer), evadează într-o... altă închisoare! Căci ce sunt „locuințele lacustre”, dacă nu tocmai — fie și doar prin simplă metateză — un alt, suprem, claustrum?... Bine spunea Ion Barbu că liricii acesteia-i lipsește „principiul” așa-zis „liberator” (care, la alți poeți, va fi fiind înșăși metafora: acest transfer semantic). Or, — minimă — quasi-metfora aceasta (a „locuințelor lacustre”) e și un pseudo-transfer semantic (ca și, nu mai puțin, existențial): poetul evadează, se transferă — cel mult — într-o... oglindă; în propria lui imagine, adică, — a „locuințelor lacustre”. Și — numai — astfel este „de notație” (nemetaforică, nemetafizică; fără „ieșire”, fără au-dela: Pe-aceleași vremuri mă găsesc...).

Pe-aceleași vremuri mă găsesc... această lirică a lui Bacovia.
Și nu altminteri se și face că înșăși claustrofobia-i se convertește în opusul ei (oroare de „aproapele” malefici; obsesie a deplinei izolării)

Și parcă dorm pe scinduri ude,
În spate mă izbește-un val —
Tresar prin somn, și mi se pare
Că n-am tras podul de la mal... (s.m.)

... Și să mai spunem că statutul însuși al „locuințelor lacustre”, ca și acela — mai încoace — al forțurilor medievale (cu șanțurile-n jur, cu apă și pont-levis-urile lor), va fi fost unul dublu, „echivoc”: peninsular, adică, ziuă; urmînd ca, la căderea nopții, să redevină insular?... Or, astfel (dublu, „echivoc”) e, deocamdată, și statutul acestui insular / nocturn („De-atitea nopți aud...”, s.m.) al nostru...; ca și al apelor, de altfel, — chaotice și diluviale — dimprejur; al apelor ce, încă-l înspăimintă:

Și simt cum de atita ploaie
Piloții grei se prăbușesc...

... Numai că spaima-i înșăși — atavică, obscură — de un al doilea Potop, de un alt „hău”, se convertește, în opusul ei, și ea! Căci insul bacovian e între valuri; e într-un inter-val, în izolare, pe insula-i cu „podul tras” — pe care chiar apele acestea limitrofe, de-o copleșesc, o și de-limitează, constituindu-se într-o alteritate ce-i face evident (și cu putință) propriul regim: uscatul dezirabil... Și doar ivindu-se o diferență, o „dyadă”, un referent, puțința comparației, devin posibile: metaforă și vers!

Dacă în spațiu, înșă, — al apelor, desigur, — acest benefic interval este un plin (un loc, o „locuință”), în timp e golul însuși:

Un gol istoric se întinde,

Pe-aceleași vremuri mă găsesc...

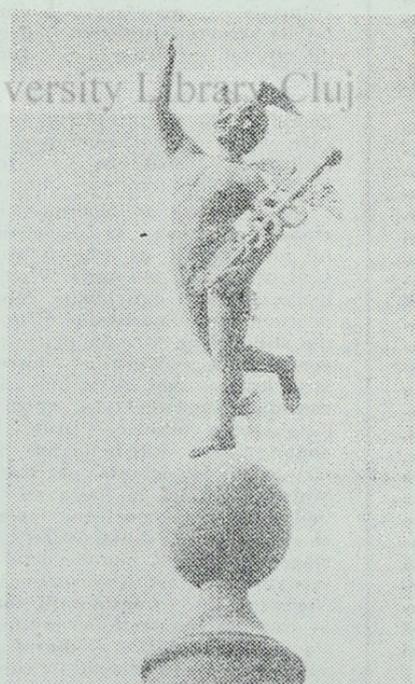
... Or, în acest — „istoric” — gol, în acest vast, nemăsurat ne-timp (căci, ca la Eminescu, ea, „... vremea-ncearcă în zadar / Din goluri a se naște”), orice proces semnificativ (și metaforic) conțenește. Căci pre-istoriei nu-i e dat să se repete (unde nu e memorie, ne-fiind nici repetiție); strofa din urmă n-o repetă (cu unele modificări) pe cea dintii, ci e (cu unele modificări) aceeași strofă — ca într-o mare tautologie, ca într-un „cerc vicios” fără speranță (căci nu speranță, ci spasmodică angoasă, adică: crainte et tremblement, e — „tre-sărind” — „tot așteptînd”-ul ei):

De-atitea nopți aud plouînd,
Tot tresărînd, tot așteptînd...
Sunt singur, și mă duce-un gînd
Spre locuințele lacustre.

ȘERBAN FOARȚA

putință comună spiritelor întrebătoare. I se adaugă una specifică. De la critic se așteaptă să construiască epura coerentă a operei și, în același timp, să cuprindă totul în comentariul său, ceea ce nu-i stă în putință fiindcă cele două gesturi se contrazic. Și chiar dacă lasă la o parte bogăția, căutînd numai coerența, criticul nu reușește deoarece nu coerența caracterizează opera, ci efortul spre coerență, efortul de a stăvili prin ordine năvala unui preaplin creator. Soluția criticului și ce rămîne discutabil în modul său de acțiune se dezvoltă în următoarea frază a lui Roland Barthes: „Dacă aș fi teoretician al literaturii, nu m-aș ocupa deloc de structura operelor, care nu poate exista, în fond, decit în ochiul acestui animal ciudat, metalingvistul, a cărui proprietate fiziologică (dealtfel foarte interesantă) este, într-un fel”. Structurile nu sînt în operă, ele se află în privirea criticului, și el un metalingvist. Incercînd să descopere structurile operei, criticul proiectează structuri. Totuși, scepticismul lui Barthes nu se justifică, actul critic nu este arbitrar, căci structurile îi preexistă ca adevăr virtual al operei. Spre acele structuri năzuia efortul ar-

construită (ba, poate, chiar livrescă; oricum, cu un ecou din Paul Verlaine:

Il pleure dans mon coeur
Comme il pleut sur la ville... (s.m.)
— aude pe un altul („materia”) „plîngînd”)

S-ar zice că Bacovia e-și-nu-e Bacovia; că și-a găsit un substitut, un alter ego (în care-și „alterează” propriul eu); și că „sunt singur” va să zică: singur cu, totuși, ploaia (cu, dar, „materia plîngînd”); că are, în sfinșit, un alibi... Iar dacă ploaia e o închisoare, o volieră numai gratii (vagi, lichide). Bacovia zice-s-ar că evadează — evazionist, cu simbolistii lui — din închisoarea ploii (provinciale) „spre locuințele lacustre”: exotice, bizare, evazive! Căci, într-un fel, așijderi — după Hegel — bietelor noastre lacrimi, imaginea aceasta (a „locuințelor lacustre”), ca tot ce, de altminteri, e imago, este „nu numai exteriorizarea, ci și instrăinarea de (... sine a durerii...” (s.m.):

De-atitea nopți aud plouînd,
Aud materia plîngînd...
Sunt singur, și mă duce-un gînd
Spre locuințele lacustre...

INSEMNAȚII CRITICE

În ultima carte Constantin Noica supune analizei atente ființa universală a spiritului încercând să o pătrundă în cele mai intime articulații. Reperetele ideatice ale discursului filozofic sînt stabilite în funcție de cei doi poli ai existenței: pe de o parte conștiința de sine care vrea (sau nu vrea) să scape de sub tirania determinărilor de tot soiul, și, de cealaltă parte, imobilitatea categoriilor universale. Cartea urmărește așadar conflictul, de natură cognitivă, dintre om și condiția sa, dintre particular și general, determinat și interdeterminat, unu și multiplu. În confruntarea aceasta cu temerurile ultime ale condiției umane, Noica stabilește șase maladii care bintuie spiritul uman, fiecare formînd obiectul unei cercetări atente. Argumentarea se dezvoltă larg ambiționînd să descopere maladia în toate manifestările ei diverse.

Pentru ilustrarea conținutului ideatic al discursului, alegem, fără nici o opțiune prealabilă, două maladii ale spiritului, **ahoretia**, maladia lucidității, cum îi spune filozoful, și **catholita**.

Vom remarca că ceea ce a conceptualizat Noica este forma unei înalte conștiințe de sine care s-a revărsat în existența de zi cu zi. Sensul ahoretiei este refuzul determinării. Cunoașterea, odată împotmolită într-o limită, care face imposibilă trans-individualizarea, se refuză pe sine, îndeterminîndu-se. Miracolul acestui refuz l-a descoperit, la capătul unei îndelungate călătorii spre entitățile divine, filozofia indiană Ținta drumului ahoretic este imobilitatea eternă a simplității absolute. Stoicii greci alături de filozofii indieni intenționau de fapt să atingă rotunjimea împăcată în sine a monadei, ancorînd astfel pe un drum invers, în împărăția principiilor generale.

Catholita, o altă maladie, este dimpotrivă, necesitatea mișcării transformatoare, ilustrînd formele expansive ale spiritului. Cei care suferă de catholică, încearcă să-și investească individualul în procesele generale ale existenței. Nevoia lor de determinări îi împinge mereu în afară, în social; tipul acestor de maladii se desfășoară prin apropierea istoriei. În timp ce ahoreticul coboară spre noumen, catholicul urcă spre fenomen, unul se retrage din fața istoriei, celălalt plonjează în focul ei. Și așa mai departe. Toate celelalte capitole despre **Todetiia**, **Horetia**, **Ato-detie**, **Acatolie**, analizînd, cu multă abilitate, mecanismul spiritului uman.

Pe de altă parte, în lucrarea de față, funcționalitatea limbajului diferă esențial de cea din cărțile anterioare. Dacă acolo, din nealță a cercetării, limbajul devenise scop al acesteia, aici, el își recîștigă statutul funcțional, devenind instrument de investigație a ceva situat în afara lui.

Plecînd de la structurile limbii, Noica, plonjează în hotarele spiritului, postulînd adevărul, cu valoare referențială pentru demersurile sale, după care limba este un produs al unei dialectici vii, de sorginte spirituală. Dincolo de valorile gramaticale sau stilistice ale verbului a fi, a interogației sau ale prepoziției al spiritului care este ființă, adică **întru**, Noica întrezărește un teritoriu sistem cu structuri și interconexiuni.

Dacă pentru lingvistică, nivelele sistemice ale limbii funcționează doar în momentul comunicării, demersul analitic fiind monadic și rupt din viața intensă a formelor gândirii, pentru Noica limba este spirit și dialectică, formă concre-

tă și mișcătoare a ființei. În **Spiritul românesc în cumpătul vremii** se produce însă o mutație profundă, care modifică însăși strategia discursului filozofic. Dacă în primele două cărți demersul se constituie ca metalimbaj menit să argumenteze și să descrie figurile ființei, în ultima carte limbajul contextualizează ființa națională în perimetrul spiritualității contemporane.

În cîmpul acestui mic tratat de etică, Noica se găsește pus în fața unor dificultăți, care sînt de fapt ale filozofiei, și pe care încearcă să le survoleze într-o manieră proprie. În general, un filozof își constituie un limbaj încercînd să evite inadecvările între posibilitățile de semnificare ale cuvintelor și investitura lor conceptuală în interiorul sistemului. Filozoful este nevoit să-și conceptualizeze terminologia operînd concomitent în sfera semantică a cuvintului prin aditiviari de semnificații (în lumina imperativelor construcției teoretice) și prin restringerea și neutralizarea celor existente anterior în semnificația devenită operațională. De obicei operațiile acestea se efectuează asupra unui cuvînt „cules” din limbajul obișnuit, existent deci acolo cu întreaga sa potențialitate aptă să dezvolte sensuri multiple. Or, conceptualizarea presupune, pentru a deveni funcțională în sistem, respectarea unei anumite univocități. Într-un cuvînt, dificultatea apare ca urmare a fostului aspect polisemantic al cuvintului, care, odată conceptualizat, este menit să susțină construcția teoretică printr-o semnificare cit mai univocă.

Constantin Noica depășește impactul acesta pe două căi: prima dată recurgînd la neologism, și a doua oară transferînd termeni românești dintr-un limbaj specializat în altul. În prima ipostază drumul a fost străbătut intens, constituînd de fapt, principala sursă de îmbogățire terminologică a limbajelor specializate. Astfel pentru conceptualizarea celor șase maladii ale spiritului, Noica împrumută din greacă cite un termen, legat intim de esența diagnosticului, și pe care argumentația forțează să-l umple cu conținut și determinări.

Pentru ilustrarea celeilalte ipostaze redăm mai jos citeva fragmente, care oferă, o anumită viziune asupra modalității de constituire a discursului filozofic.

Iată-l pe filozof, spre exemplu, delimitîndu-și obiectul investigației „în afară de maladiile somatice, identificate de veacuri, ca și de cele psihice, identificate abia de vreau veac, trebuie să existe maladii de ordin superior, să le spunem ale spiritului” sau, în altă parte, iată-l traducînd într-un limbaj propriu, ceea ce structuraliștii denumesc prin

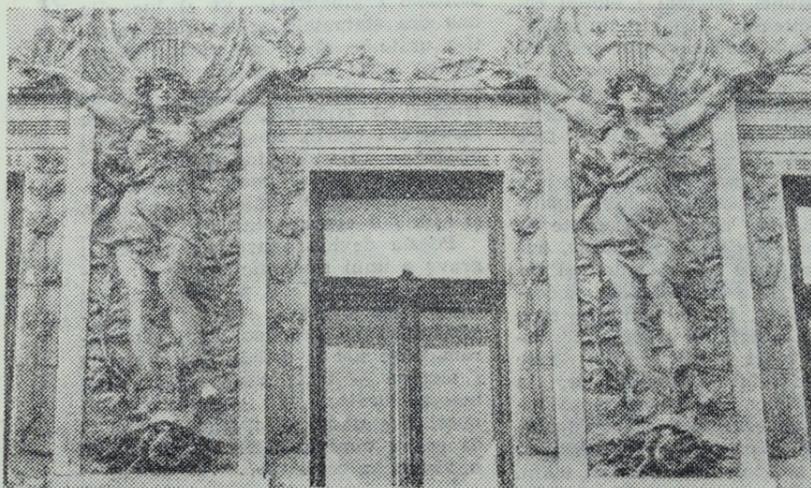
agregat și structură „Un exemplu izbitor pentru acest prim fel de a fi în precaritate, izvorit din manifestările oarbe, îl oferă biologia. În sinul acesteia s-a deosebit, pare-se între proteinoide și proteine. Primele au din plin elementele alcătuitoare ale secundelor, numai că literele lor, din codul genetic sînt la întimplare. Ele reprezintă așadar un fel de a fi perfect asigurat, dar care nu a putut duce pînă la o împlinire sorții de a fi. Abia proteinele, la care există ordinea literelor, reușesc să dea viață, să ducă la ființa vieții” pentru ca mai jos să conchidă într-un fel, care ține de zvicnetul sărbătoresc al poeziei, „Ai putea spune că Napoleon a fost o simplă proteinoidă a istoriei: și-a dat manifestări, sau a suscitât tot felul de manifestări, dar ordinea nu era în ele”.

Devine așadar evident că limbajul filozofic al lui Constantin Noica își împlinește funcționalitatea prin alianțe multiple încheiate cu unele limbaie specializate. Consecința cea mai importantă care decurge din această modalitate ad-hoc de semnificare a lumii spiritului este legată, în primul rînd, de posibilitatea adevării acestui limbaj la intențiile teoretice ale filozofului, prin restringerea și conceptualizarea pe care terminologia împrumutată o aduce cu sine. O altă consecință, pe care o putem desprinde, este legată de funcția expresiv-poetică pe care o dobîndește discursul filozofic. Spațiile semantice îndepărtate pe care metafora le intersectează în focurile poeziei se realizează aici prin apropierea unor limbaie care perseverează în cu totul alte domenii. Prin ciocnirea lor se nasc sciințele pure ale poeziei. Iată medicina implicată în actul filozofic al meditației despre lume „Carența generalului, în cazul său, (e vorba de Don Juan), ducea la sindromul catholicitei tipice pentru toți marii stăpînitari: nevoia oarbă de acțiune.

Catholita este maladia tiranilor, la care manifestările sînt exacerbate, în lipsa sensurilor. Turmentat de acțiune, bolnavul de catholică poate merge, atunci, pînă la a zgîlți istoria, cu frigiditatea sa. Pentru cei închinși de ele, s-a putut spune vorba: „pitié pour los forts” sau lingvistica conotată filozofic și, mai ales, poetic: „În Evul mediu universal era substantiv. Se cunoaște bine așa-numita ceartă a „universalilor”, căci oricine știe cit de ușor erau substantivizate și personificate toate noțiunile generale, nu spre a fi reduse la concret, ci doar spre a fi reprezentate în universalul lor”.

DANIEL VIGHI

* Constantin Noica, **Spiritul românesc în cumpătul vremii**, Ed. Univers, 1978.

Se părea că genul epistolar nu va mai constitui un punct de interes pentru scriitorul modern, obișnuit să caute, cu prilejul fiecărei experiențe scriitoricești, dimensiuni noi, originale, ale operei literare. Iată însă că Ștefan Bănuțescu (Scrisori provinciale), R. Ciobanu, infirmă părerea celor dispuși să claseze genurile literare drept actuale sau inactuale. Orice gen, ni se demonstrează, este modern în măsura în care comunică o experiență existențială unică contemporanilor săi.

Noutatea temelor abordate de O. Paler constă în perspectiva surprinzătoare din care sînt analizate momente esențiale ale gândirii umane supunîndu-le unui examen lucid (nu lipsit însă de sensibilitate), la care îi dă dreptul ancorarea solidă în realitate.

Și cum altfel ar putea face, cînd dragostea pentru geniul uman se îndreaptă spre cei însingurați în lumea lor, dar înfrățiți cu umanitatea prin lumina înțelepciunii pe care o revărsă asupra spiritului?

Scrisori imaginare

Cum ar putea, bunăoară, un om deplin să pună pe seama accidentelor naturii bogăția de sentimente și de gândiri aflătoare în creațiile unor nedreptățiți de soartă (Dostoievski, Baudelaire, Van Gogh, Nietzsche, Kafka etc.) și să nu se gîndească la forța imensă ce zăcea în acești aleși ai luminii în lupta cu întunericul? Geniul nu și-l datorează maladiilor lor, ci voinței dincolo de uman cu care au luptat împotriva răului ce-i amenința interior (Scrisoare domnului Camus).

Și dacă s-au retras vreodată în singurătate, e pentru că numai acolo, în intimitatea deplină a conștiinței se pot simți și crea marile valori. Un Rilke, totuși n-a fost niciodată însingurat, pentru că, solitar fiind, comunica spiritual cu posteritatea, (Scrisorile domnului Rilke).

Și, în definitiv, cine este pe deplin singur? Proust ne-a demonstrat-o cu prisosință: amintirile sînt o lume atît de complexă, incît nici o operă vastă ca cea a scriitorului francez, nu o străbate în întregime. Amintirile pot judeca mai aspru decît orice tribunal, sau pot dărui fericirea mai mult decît o poate face o realitate strîmbă (Scrisorile domnului Proust).

Căci există și realități strîmbe. Absurdul lui Kafka se naște acolo unde sînt oameni care vor să-l facă vinovat pentru faptul de a fi trăit și de a fi încercat să se bucure de viață. Cel ce nu încearcă să lupte, devine personajul Procesului și sfîrșește stupid, ca o vită înjunghiată, scîpîndu-i vina la a cărei înțelegere nu va ajunge niciodată. Oare singurătatea (Absurdă) a lui Kafka nu este mai degrabă un produs al unei realități ea însăși absurdă (prin nedreptate), decît o însușire nativă a ființei sale. (Scrisoare domnului Kafka).

Și dacă ai reușit să te salvezi de singurătatea aridă, iubind oamenii, poți deveni un munte de înțelepciune. Un mister tăcut și dureros, la care oamenii se vor întoarce mereu pentru a cîștiga în înțelegere. Altfel spus, te poți numi L. Blaga. (Scrisoare domnului Blaga).

În urma lecturii fascinantelor fragmente epistolare, primul sentiment este acela al nestăpînitei bucurii. Căci prin înțelegere și comunicare deplină, gîndurile celor care au îmbogățit spiritual omenirea, devin contemporane nouă, cum mai poți fi încrezător în posibilitatea omeniilor de a-și înțelege adevărata menire: aceea de a învinge întunericul?

Cartea lui Octavian Paler ne încredințează că aceasta este posibil și o face într-o manieră inconfundabilă, în care eseistica pretențioasă și cam incilcîită (practicată de unii autori) este înlocuită cu fraze de un firesc aparent, dar care au un farmec aparte, acela al scriiturii de mare vocație. Dublat, fără îndoială, de criticul de artă și de finul observator, toate acestea constituîndu-se într-un stil deosebit, ce nu este nici eseistică propriu-zisă nici jurnal, dar nici genul epistolar în accepțiunea sa tradițională.

GHEORGHE SECHEȘAN

LECTURI

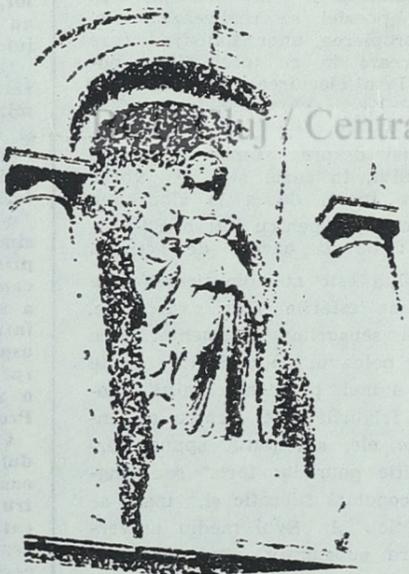
Poezia lui Mircea Ivănescu pornește din acea aspirație — dintotdeauna a adevăratei literaturi — de a fi mai mult decît literatură. Formulele consacrate sînt dizlocate lent, printr-o accentuată tensiune analitică. Pînă și ambițiile poeziei se confundă acum cu ale prozei: personaje, exactitate, autenticitate, nuanțare, demers narativ (și, prin urmare, narabil). Personajele-Mopete (*alter ego* al autorului), El Midoff, V. Innopteanu, I. Negoescu, bruna Rowena, doctor Cabalu, tînăra Nefa, Malvida — sugerează, o dată în plus, deriziunea livrescului. Permanent „misterul” este supus înregistrării curente și consemnat imperturbabil, cu cele mai mici amănunte, ca într-un proces-verbal. Momentul dezvăluirii „sufletului” lumii va fi refuzat net: „Asta am scris-o de mult” (*Despre alegerea vorbelor*). Literatura poate fi „făcută”: și eu cred / că știu să vorbesc despre spaimele ca niște păianjeni / urcîndu-mi pe mîini, pe față, și eu...° (*Să ne mărturisim*). Dar ideea de „a face” literatură îi repugnă: „Dacă am fi făcut literatură / Aș fi spus că a-fară ar fi început să ningă”. Obsedat de consistența lucrurilor, a adevărului, a trecutului etc., autorul încodește povestiri despre adevărata ființă a poeziei. Involuntare stări dezolante — împăcată, dar de o adîncă deznadejde se alătură una voită: surprinderea convențiilor, atitudine transparentă pînă la nivelul amănuntului de reprezentare (pentru a rima cu Benone, pisicilele e... ațone / Sartre e rimat cu tră-, etc.). Poetul își explicitează dinainte textele, altele și le traduce. Parodiază „romanul gotic”, „romanul polițist” sau „memoriile”. Modalitatea obișnuită de receptare, *jocul*, construiește realități imaginare pentru a masca neliniștile unui poet refuzînd ieșirea la rampă, cu oroare de confesiunea directă. Atitudinea ludică se datorează, desigur, conștiinței acute a imensei literaturi scrise. Între sensurile concretului și oglinda simbolică (cele două elemente ale „jocului secund” barbian), Mircea Ivănescu introduce „perdea” ficțiunii. Cum s-a mai observat, realitatea primă trece acum prin incerte „amintiri disonante („care — spune poetul — nu mai au nici o legătură cu ea)”. Formula „terță” asigură primatul sugestiei asupra impresiei. Ironia (mai totdeauna blindă, indulgentă) e nu numai o expresie a conștiinței artistice exigente ci și o formă de autoanulare a subiectivității. Autorul își va crea, prin Mopete, un personaj în spatele căruia se poate ascunde.

Firește, o asemenea poezie poate afirma ruperea totală a discursului liric de real (ceea ce ar însemna, de fapt, sentința sa de moarte): „și totul este literatură — adică aceeași minciună” (*adevăruri labirintice*). Mallarmé gîndea poate la fel cînd considera poezia un „joc” ori o „strălucire a minciunii”. Există însă un punct în care efectele sînt coexistente și contradictorii: dacă n-ar fi fost încărcată pînă la saturație de cotidian, poezia aceasta ar fi rămas oricum un *analogon*, vizînd, inevitabil, mai mult sau mai puțin, realitatea. *Jocul* înseamnă libertatea de scop, libertatea absolută a creatorului, *minciuna* — irealitatea intenționată a produselor; autorul vădește astfel conștiința sensului aparent al imaginilor răsfrînte. *Jocul* e definit uneori ca un efort de consemnare a neîncrederii în capacitatea limbajului de a corespunde realității interioare: „Trebuie alese vorbele cu grijă / vorbele lasă urme — îți amintești mai tîrziu de ele — așa cum și pașii rămîn în zăpadă”. De aici, decizia autorului de a rămîne neobservat, rolul precumpănitor acordat posturii anonime: „Oricine poate să facă vorbe, unele după altele — / oricine poate să vorbească — nu asta / e principialul — ar trebui poate alese cuvintele care să nu spună prea mult” (*Vorbe, vorbe, vorbe*). Reticiență, dis-

JOCURILE IRONIEI

creția constituie punctele de convergență atît ale atitudinii poetului față de literatură, cit și față de propria subiectivitate.

Lirismul, sau mai bine zis, lirismul antilirismului, se hrănește în chip substanțial din construirea difuză, echivocă, a obiectului din fondul conștiinței însăși, care, departe de a rămîne un simplu reflex, participă la mișcarea realității, în mod propriu, obstinat. Poetul stăpînește un instrument optic făcînd posibilă obținerea unei realități inedite din materia cea mai anodină. De aici impresia de alunecare a imediatului către domeniul visului sau reveriei. Totul se desfășoară între un cotidian subiectiv și subiectivitatea constrinsă la cotidian. Cadrul e al reclusiunii netulburate: „Ce plăcut este iarna să stai la gura căminului, / mîngîind cu mîna leneșă blana aruncată pe jos, / și visînd la jocul flăcărilor pe tavanul, frumos / luminat sîngeriu — lăsîndu-te pradă deplinului / reflex de seară care tehnide în tăcere”. Ca urmare a fuziunii realului cu imaginarul, comunicarea poate deveni răscolitoare și absurdă în același timp: „se face o vreme cînd nici nu mai știi / ce este a-

devărat — cînd te regăsești repetînd gusturi și sentimente știute de cînd, / de mult, te răsfrîngeai în lumini gă vr- ființă de care acum îți mai argintii / de seară, de iarnă, pe lînduci doar aminte — și e ca un vis, / acum în vremea aceasta care s-a făcut într-un fum / de ceață de iarnă învăluită, te-ai trezit și e ca o crispare a mîinilor peste tăblia mesei, care-ți mai aduce / aminte — și mai știi că pe vremuri, cu ce / era adevărat atunci, așteptai / lumini care să se boltească — și nici nu era adevărat nimic / acolo, peste gesturile tale, și nici nu mai crezi acum decît că a fost o vreme oarbă și frig” (Mîmîndu-se intenționat proza, transcrierea în linii continue s-ar putea face fără vreo pierdere).

Imaginația e redusă la percepția slăbită, vătuită, sau la trăirea apatică a rezidurilor „mnezice. Departe de a se deschide spre ziua de mîine, durată se constituie din reveniri și reminiscențe de o uniformitate nedezmințită. Dacă Bacovia tindea spre spulberarea imaginilor trecutului, întregul său efort îndreptîndu-se spre uitare, spre refularea amintirilor, la Mircea Ivănescu trăirea oscilează între starea de ezitare și cea de fuziune, trecut — prezent. Remanențele feresc de pericolul destrămării eului, dau tinjita consistență vieții, dar și

amenințată cu o mobilizare devoratoare: încercînd să-și „țeasă” amintirile, ființa se „țese” în ele, devine un captator captat. Pătrunde într-un timp labirintic trăit hipnotic: „nainte s-a petrecut ceva, exact nu știm ce. Însă evenimentul de acum nu este decît amintirea altuia care s-a pierdut în amintirea momentului de față...” Paradoxal, amintirile par a fi un fel de uitări.

Amortizate atunci cînd presiunea lor ar putea amenința, întâmplările sînt aduse totdeauna la același numitor, la o stare de evasi-imponderabilitate. Lucrurile și situațiile rămîn în planul imediatului, de unde nici o tensiune nu caută să le sustragă. Realitatea plată duce la desfășurarea meandrică a enunțurilor. Tentacularitatea versurilor (cerînd cititorului un efort de adaptare) urmărește oprimarea destrămării spațiului subiectiv. Reveniri, opriri, oscilații, avansuri, adăugiri creează un solilocvii rehat aidoma întotdeauna cu același interior, cu aceleași gesturi, cu aceeași stare. Învăluite într-o lumină stinsă suficientă sieși, cuvintele au un mers astenic, iar întreruperea lor la finalul poemelor pare a nu importa. Apelînd la mijloacele autorului am spune că demersul e asemenea unui joc e-o testoașă de ceață lăsată să se meargă un timp, oprită apoi și adusă iar de unde pornise.

Însăși existența, în optica poetului, ține de spațiul ludic: un joc al absenței și al prezenței în care trebuie să răspundem adecvat împrejurărilor în care viața ne pune: „pe vremuri mă gîndeam că totul e asemenea unui joc / în care cineva din față ta îți arată deodată / câteva degete desfăcute, cînd îți întinde pumnul spre tine, / și să-ți despartă același număr de degete, altminteri / ai pierdut” (*Jocul aritmeticii*). Ca „joc” e gîndit și începe atunci cînd te joci cu ființele sfîrșitul: „Și poate poate, moartea / — și cînd / după o vreme, jocul s-a oprit, / și tu nici nu știi” (*Nu se știe*).

Inocența jocului poate duce la insolite apropieri, precum, bunăoară, între pisică și... Socrate: „Înțelepciunea pisicii — cu toții sînt de acord / că pisica e-un înțelept. Și ea însăși / întreține această legendă (Cu mîna / înțelepciunea își creează atitudinile și privește cu ochii îngustați oamenii, flăcările, jocul / luminii pe suprafețe lucioase) Însă / — mi-a spus odată — pisicile sînt mioape. / Asta să însemne că privirea înțeleaptă este numai o mască? / că în spatele ochilor ei gîlbui / sau verzi, pisica nu cîntărește chipuri, / nu vede nuanțele? (Dar poate nici nu are dreptate / și pisicile vād mai bine ca noi chiar și ziua). / Să-ncercăm altfel. — Socrate erau un înțelept / avea nasul țesit, și barba i se revărsa, în-cilcîță / parcă în alge, pe piept — era urît, și părea / murdar, cum par — și sînt — oamenii neglijenți / em-brăcămîntea și purtarea lor vizibilă în afară / Însă, dacă-i deschideai fața, dînd la o parte / uritul, descoperai o mulțime măruntă / de figurine, atît de precis sculptate, în-est / ameteai dacă-ncercal să le privești, și-ți pierdeai / gîndurile. Și el lua cite una din statuetele acelea / în mîna, și-o arăta — și vedeai ascultîndu-l / pentru înția dată raporturi noi între volume și linii / și înțelegeri și răsfrîngerii și așteptări. / Dar Socrate însuși era bătrîn. Poate el — / ca și pisica — nu vedeai foarte bine în a-fraă. / Deși — se poate răspunde — perce / mișcările luminii și umbrelor, și asta / fi era deajuns”.

Poezia devine expresia nostalgiei grave a unui romantic deglizat: „jocul cu aparențele / pe care le așez între mine și cel de afară / (...) înșelăciunea pe care cu ochii / o durăm între noi și ceilalți — părelnicia / tăcerea — toate acestea sînt numai măsurători / ale îndepărtării noastre / unde se sparge lumina. / Și era o dimineată de iarnă — cum o visam în copilărie...”.

MIRCEA DORU LESOVICI

MARTA PETREU MUNTEAN

Lecția de istorie

MOTTO:

„Aici se află jocul cu verbele și lecția de istorie a faimei mele”.

Știu, o nouă poveste n-am să vă spun. Fiecare întâmplare a lumii s-a întimplat. Pe scaunul măririlor stăpîni sînt azi prietenii mei, Bărbații. Priviți fațetele cele umile în umbra Verbului (numai hîrtia poartă amintirea înțelepciunii). Apropiati-vă. Sub această tunsoare nefeminină stă Numele (duios anacronism al poemului)

Aici se află jocul cu verbele și lecția de istorie a faimei mele.

Pînă există memorie

Pînă există memorie de unde să vină îndurare pentru capul prințului tatuat cu sinceritate înalta stirpe moare în fiecare jemeie unei logodnei zeamă de aur Atitea neamuri atitea limbi s-au perindat prin acest creier și puțul de lup își tace înțelepciunea Dumnezeu s-a-nchis în propria țeastă coclite sînt toate invențiile cu excepția cifrei zero în zadar plec capul pe unica oglindă Pînă există memorie mentă verde rumegă puțul de lup la drumul mare.

Fideli gloriei

Fideli sîntem gloriei: strălucitori păianjeni, previzibile surisuri se-arată la ora cinci, imperială haină — oglinda.

Nimic nu e prea mult cînd pregătim gloria. Nimic nu e prea mult în acest oraș ca o femeie roșînd numai cu martori.

ATENEU

TIMPUL AXIOLOGIZAT ÎN OPERA LUI SADOVEANU

O afirmație oarecum înrădăcinată în exegeza sadoveană și care împinge pe o pistă falsă o datorăm lui Marian Popa: „...pierzându-și ciclul temporal care-l este propriu, omul pierde dreptul de a stăpîni lumea. Se pornește aici, evident de la prizma exprimată mai sus conform căreia omul ar trăi handicapat în prezent de vreme ce este stăpînit afectiv de nostalgia trecutului. Omul lui Sadoveanu nu este rătăcit într-un timp impropriu și nu simte față de acesta o stare de inadecvare. Stăpînirea lumii și a timpului nu se face prin faptă (actio), ci prin cuvînt (logos). Din această notă particulară decurge și atitudinea, similară cu cea a omului folcloric, de a nu modifica timpul, ci de a-l valoriza creator. Tocmai de aceea personajele intră mai ușor în legendă decît în istorie. Să ne amintim începutul romanului *Frații Jderi* în care, după o introducere plină de determinatii circumstanțiale, se face un salt din perimetrul „realității” (arbitraritatea termenului pentru sfera ficțiunii) literare ne obligă să-l punem între ghilimele) abis conturate, în cel al fabulosului legendar.

Poate nu mitul eternei reînnoiri într-un trecut imemorial, constituie nota dominantă a personalității umane cît atitudinea gnoseologică de descifrare a timpului. Timpul este cognoscibil prin convertirea sa în povestire. Vehiculele cu ajutorul cărora se pătrunde în timp sînt *imaginația și memoria*. Reconsiderîndu-și trecutul omul își definește propria existență în timp. La acest nivel mutațiile devin posibile: transferuri de sensuri, prefaceri în scara valorică. Cumulul experiențelor înscrise în limite calendaristice fondează omului viața, dar asumarea timpilor precedenți îi conferă vieții calitatea de existență lucidă și totalizatoare. Ontologizarea unui timp absolut ce guvernează cu egală autoritate peste toate axele spațiale, implacabil și etern, se face prin intervenția factorului subiectiv. Acest timp, care funcționează ca principiu transcendent, este investit cu sens printr-un proces de axiologizare. În acest fel, refuzînd prezentul, omul refuză, de fapt, un timp care încă nu poartă amprenta sa, nu a fost încă inculcat cu valoare. Odată devenit timp axiologizat, acesta este supus omului; sentimentul bucuriei de a trăi se contopește cu sentimentul de solidaritate cu toate epocile. Dihotomia trecut-prezent este abolită datorită virtuților unificatoare ale timpului axiologizat.

Prin cuvînt asistăm la transcenderea existenței limitate în timp. Permanența timpului axiologizat favorizează capacitatea povestirii de a se regenera. Întîmplările, expresie a schimbării, devin purtătoare ale unor mesaje esențializatoare. Modificarea funcțională a timpului axiologizat în raport cu timpul on-

tologic impregnează timpul operei literare cu particularități distincte. Profilul temporal este unul neregulat, vâlurit. Pornind de la timpul în care se povestește, moment inițial, altul decît prezentul se alunecă în faldurile temporale cauzate de nucleele epice, se pătrunde în succesiunea evenimentelor povestite. Timpul axiologizat unifică aceste ipostaze temporale acordîndu-le continuitate.

Timpul cititorului
Timpul în care se povestește
Timpul despre care se povestește.
Anumite trăsături ale timpului axiologizat, timp cu o hotărîtoare finalitate stilistică, îl apropie pe acesta de timpul mitic, cu care, însă nu se identifică. Timpul favorabil, propice povestirii nu echivalează cu timpul mitic originar, de vreme ce instaurarea lui este cerută de funcția evocatoare și persuasivă (direcționarea spre un destinatari este explicită) a acesteia. Față de timpul mitic, static și inițial, timpul axiologizat este dinamic permanent actualizat și raportat la un om care nu și alterează individualitatea. Corespondențe mai mari ar fi cu o epocă profund folclorică, dar percepută printr-un filtru cult și care motivează o anumită structură a ceremoniilor, credințelor, obiceiurilor. Precum în riturile folclorice, timpul mitic se păstrează ca un reziduu al unei epoci arhaice.

Sînt evidente cîteva procedee de sublimare a obiectivității cronologice identificabile pe toată întinderea operei lui Sadoveanu:

a) Păstrarea unor echivoci temporale, ambiguități cultivate. Întîmplările se petrec „în vremurile de demult”, în ziua aceea, „înția”, „în vremea veche”, „odinioară”. În *Hanul Ancuței* ieșirea dintr-un spațiu închis (întunericul în care se află personajele înainte de a-și începe povestirea) înseamnă intrarea în timp, în „negura vremilor”. Orele zilei sînt „pe la prînzișor”, „la vremea mesei”, „cătră sară”. Anii sînt simții ca rotire a anotimpurilor și calificați după darurile oferte de natură: „Vara aceluia an s-a dovedit a fi, la Necșeni, a treia din seria celor șapte grase”¹.

b) Existența simultană a două modalități de marcarea temporală:

„Era de la fericitul Zamolxis, cursul vremii într-al cincilea ciclu, socotind ciclul cît numărul zilelor omului, adică trei sute șazeci și cinci de ani. Iar dintr-al cincilea ciclu, credincioșii vechi de la Carpați, numărau ani o sută douăzeci. În văile depărtate, unde izvoarele și puhoaietele înălțimilor se prefac în piraie și lacuri statornice, lumea își întorsese fața către o lege nouă și număra anul 780 de la izbăvitul Hristos”².

Doar în aparență datările se explicitează. Ele indică pe de o parte timpul dens al credinței în Zamolxis, iar, pe de altă parte, timpul Bizanțului, al omenirii creștinate și pîngărite totodată. Se înscriu astfel, de la început, într-un mers paralel două lumi, fiecare cu timpul ei propriu.

c) Obliterarea indicilor temporali: conturînd cadrul temporal, autorul aduce date neparticulizatoare, false în fond, care sporesc impresia de vremuri trecute, estompate și înghițite de marea vreme.

„Într-o toamnă aurie, am auzit multe povești la Hanul Ancuței. Dar asta s-a întîmplat într-o depărtată vreme, demult, în anul cînd au căzut de Sintilie ploii năpraznice și spuneau oamenii că ar fi văzut balaur negru în nouri, deasupra puhoaielor Moldovei”.

d) Vîrsta personajelor, este una incertă, viața lor acoperă o lungă durată și este asimilată de timp. Anii își pierd șirul. De aici expresia confuză a vîrstelor.

„...ascultați ce mi s-a întîmplat pe aceste meleaguri, cînd era tînăr. Catastihul acelor vremuri a început să mi se încurce”³.

Printr-un procedeu emfatic de douăzeci și cinci de ani care despart întîmplarea de povestirea ei se dilată pierzîndu-și dimensiunea firească.

e) Timpul existenței, prin conștientizare, devine timp afectiv; intervalele de timp primesc însemnele omului.

„...de la întîmplarea aceea a trecut vreme adîncă”.

f) Ignorarea indicațiilor temporale din text, un fel de amnezie intenționată.

În opera sadoveană timpul și viața sînt termeni ce se acoperă, se suprapun în semnificații. Această echivalență nu este întîmplată, ea trimite spre o angajare a omului în timp. Omul nu se epuizează în îngustele limite ale vieții. El cîștigă eternitatea prin spiritul ce răzbate dincolo de timp. „Se va desface și amăgirea care se numește trup. Dar ceea ce e între noi acum, lămurit în foc, e o creangă de aur care va lucii în sine, afară de timp”⁴.

¹ Marian Popa, *Timpul la Sadoveanu*, în *Forma ca deformare*, București, Editura Eminescu, 1975, p. 87.

² Mihail Sadoveanu, *Noaptea din sine*, în *Opere*, vol. XII, București ESPLA, 1958, p. 599.

³ Idem, *Creangă de aur*, în *Opere*, vol. XII, București.

⁴ Idem, *Hanul Ancuței* în *Opere*, vol. VIII, București, ESPLA 1957, p. 463.

⁵ Idem, *ibid.*, p. 499.

⁶ Idem, *Creangă de aur*, în *Opere*, vol. XII, București, ESPLA, 1957, p. 476.

VANDA SITESCU

SPECTACOLUL CĂRȚII

S-a deschis, zilele acestea, o expoziție de carte rară a Cercului de bibliofilie de pe lângă Biblioteca Județeană Timiș. Dincolo de năzuința aniversară — omagierea a 75 de ani de ființare a bibliotecii publice a orașului Timișoara — volumele, expuse în sălile de la primul etaj al sediului din Piața Libertății, se constituie într-un veritabil act de cultură, într-un unic și generos spectacol al cărții. Și asta, fără a exagera deloc în cele afirmate, întrucît sînt reunite aici exemplare inestimabile, manuscrise rare și tipărituri celebre datate începînd cu secolul al XV-lea, ce au intrat de mult în fondul marilor valori bibliofile europene.

Este greu de făcut, chiar și sumar, o trecere în revistă a celor ce sînt prezentate deopotrivă specialiștilor și publicului iubitor de carte, căci sînt adunate la un loc unicate, incunabule, cărți românești vechi, cărți manuscrise, cărți cu ilustrații celebre, cărți cu ex-libris celebre (cum ar fi cele cu însemnări ale unor foști posesori iluștri, cele cu ștampilă ori blazoane nobiliare), cărți cu dedicații, cărți ce au supraviețuit interdicției ori distrugerii dictate de autoritățile regimului trecut, în fine, cărți de toate felurile, cărți frumoase, cărți cu copertă originală, cărți legate artistic, cărți ce au devenit valori prin migala

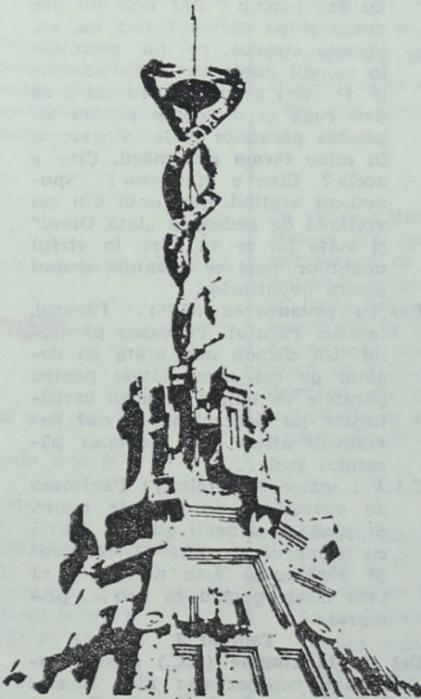
și măiestria unor meșteri tipografi al căror nume s-a transmis peste veacuri.

Între cărțile manuscrise, impune o scriitură de la începutul veacului al XV-lea (autor neidentificat), scriitură ce conține pagini din *Scrisorile de la Corințeni*, parte integrantă a *Bibliiei*. Tot în secolul al XV-lea sînt datate și două incunabule: *Aelianus Tactus, De Instrumentis Aciebus, Roma 1487* — un tratat teoretic de artă militară — și *Omnia Opera a lui Politiano Angelo, Veneția 1498*. Tot între incunabule, un autor ce amintește de numele străvechii cetăți a Timișoarei; *Pelbartus de Temeswar*, care a tipărit în 1502 la Augsburg *Sermanes Pomerius Quadragesimale*.

„Biruit-au gîndul să mă apucă de această trudă, să scoț lumii la vedere felul neamului, din ce izvor și din ce seminție sîntu lăcuiitorii țării noastre... — scria Miron Costin în predostovia cronicii sale. Și această trudă, de care „să sparie gîndul”, am revăzut-o, zilele acestea, sub forma Cărții Românești de Învățătură (Iași, 1643), a Noului testament de la Bălgrad (1648), a *Lexiconului de la Buda* (1825), sub forma tuturor volumelor ce au marcat înția ediție din opera marilor clasici. Este o trudă ce o putem parcurge cu privirea, acum în doar cîteva minute; ea cumulează însă se-

cote întregi de zidire și de creștere a limbii noastre naționale, de constituire a spiritualității românești, pentru care spațiul oricărei expoziții a devenit, de mult, neîncăpător.

Grupajele realizate de Biblioteca Județeană prezintă și alte lucrări inedite, cum ar fi cărți purtînd însem-

nele unor case tipografice celebre — Elsevier, Esetienne, Didot — ori așazisele curiozități, cum este acel volum-mamut, din 1764, al conțelului Louis Ferdinand de Marseille, *Description de Danube*, ce conține planșe reprezentînd păsările Dunării în mărime naturală... Așa cum spuneam însă, este desigur greu de epuizat în cadrul unui singur material, conținutul unei asemenea manifestări. Cele cîteva exemple pe care le-am dat, fără a vorbi cîtui de puțin de cărțile tipărite special pentru bibliofili, de edițiile de lux, de tipăriturile pe mătase și de multe altele, reprezintă doar cîteva momente necesare în parcursul expoziției.

Sub semnul ediției a III-a a Festivalului Național „Cîntarea Româ-expoziția Cercului de bibliofilie ne oferă așadar o intrutotul memorabilă manifestare consacrată cărții, galaxiei Gutenberg, această pecete, ori poate taină, a civilizațiilor moderne.

Și, la urmă, dar nu mai puțin important, nu putem vorbi despre toate acestea fără a menționa și două nume care au stat la obirșia superbe realizări de față. Cele ale lui Mihail Ianculescu, directorul Bibliotecii județene și prof. dr. Ion Iliescu, care și-au închinat anii de pînă acum unei neistovite căutări a cărții. De altfel, dumnea'or au lansat și un generos apel prin intermediul revistei către toți studenții, ca alături de toți marii iubitori de carte, „să participe la acest unic spectacol”.

Apel căruia, iată, îi dăm curs prin textul de față.

VALENTIN-LAURENȚIU VIȘAN

TRAGEȚI ÎN CEL DE LA CLOPOTE, ÎNTÎI.-ZGURA.

Ioan Morar

(FRAGMENT)

PERSONAJE (stări): Cel de la clopote/ Preotul/ Nebunul cu zarurile/ Omul care ascultă/ Nerevoltatul/ Cel de lângă fîntînă/ Invalidul de război cu un picior de lemn care înmugurește/ Femeia stearpă/ Primarul/ Cel cu propunerea/ Omul cu citatul/ Unul în drum spre America/ Copilul de trupă/ Ofiterul/ Văduva/ Mama eroină/ Copilul cu peștele de gips/ Omul care închide poarta/ Păcătoasa

ACTUL I

Scena I

Tabloul I

Unul în drum spre America (U.D.S.A.) (către Nerevoltat): Domnule, nu te supăra, nu știi unde-i America? O caut de doi ani de zile. Incolo (arată direcția de unde vine) nu e. Am fost și nu e. Aici nu e? Poate că e încolo. America, a doua țară a Făgăduinței a fost descoperită deja. Citiți ziarele, nu? Acolo e aur mult, aur pentru toată lumea. E mai greu pînă ajungi. Dar unde pot găsi o gazetă? Sper să mai scrie ceva nouăți...

Nerevoltatul: Apăi, dragă domnule emigrant, aici nu găsiți foaie și nici unde e America asta a dumitale nu știi. Satul ăsta nu are decît doi oameni, care sînt sigur, știu să citească. Preotul și primarul. Unii zic că și Șeful de post ar ști dar încă nu a fost văzut citind. Toate ordinele i le spune primarul. Popa citește în cărțile lui cu scoarțe vechi și unse, iară primarul are ordinele și socotelile lui care îi ajung.

U.D.S.A.: Și nu primiți nici o veste, nici o gazetă? Te pomenești că nu aveți nici poștă.

Nerevoltatul: Ce să facem cu veștile? Noi tot așa semănăm, tot așa greblăm și tot așa culegem roadele. La ce bun să ne împuiem capul cu tot felul de năzbîții? Cînd vrei să auzi ceva mai altfel mergi la biserică și îl auzi pe popă predicînd. În fiecare duminică spune tot alte lucruri. Deștept om. Mare lucru să fii Popă.

Gazetă nu este în sat. În timpul războiului cîcă veneau doar alea în care erau trecute listele cu eroii căzuți la datorie. Le afișa la Primărie. Nu le știa citi nimeni, dar primarul după ce aduna lumea și le citea cu voce tare și lacrimînd cînd găsea cite unul de-al nostru, de lipa pe geamul dinspre uliță, că zicea că așa-s instrucțiunile. Așa-s de suciți și domnii ăștia. Am fost pe front și am fost trecut și eu pe listă. Am fost dat dispărut fiindcă mi-am pierdut actele și cei care le-au găsit credeau că am murit. Cînd m-am întors (în sat) nu a mai vorbit nimeni o vreme cu mine, că ziceau că-s făcătura. Nu am găsit pe nimeni dintre ai mei. Nici casa n-am mai găsit-o.

U.D.S.A.: Și nici nu știi unde-i America? (pe un ton conspirativ) Hai și tu cu mine. Aurul îl împărțim frățește. Ce zici?

Nerevoltatul: Nu, domnule. Eu pită să mînc și apă să beau am. Am și un pat unde să dorm. Nu domnule, nu știu unde-i America. Incolo (arată o direcție) nu-i. Acolo am făcut războiul. Nu, America nu-i pe aici. Și nimeni nu a mai întrebat de ea pe aici. Nu domnule, eu rămîn aici.

U.D.S.A. (iese).

Tabloul 2

Nerevoltatul (către cel de lângă fîntînă, care intră): Un tîcnit. Caută America pe aici.

Cel de lângă fîntînă (C.L.F.): Păi în veacul ăsta, Veacul Putreziciunii, te miri că nu caută raiul. Asta ne-ar mai lipsi. Să găsim raiul pe pămînt. Ce nenorocire ar mai fi.

Nerevoltatul: N-o să-l găsească. Și apoi nu vîd de unde atîtea nenorociri! Totul ar fi simplu și plăcut, ca-n rai.

C.L.F.: Da' de unde. Raiul, ar aduce și iadul pe pămînt.

Nerevoltatul: Păi da popa spunea că...

C.L.F.: Spunea pentru că e pus acolo să spună ce a fost învățat să spună. Și primarul spune. Și primarul a fost învățat să spună. De la el, nu are decît înjurătura aia cu „anafura mășii”. Sau poate și aia a învățat-o. (Intră Cel care ascultă C.C.A.)

C.L.F. (il vede și spune Nerevoltatului): Numai el nu spune nimic. El e cel care ascultă. Poate nu-i place să spună sau poate e prea imbecil ca să spună ceva. (C.C.A. se apropie.)

(Intră și Femeia Stearpă F.S.)

F.S.: Bună ziua oameni buni. (pauză). Rodul nu se mai arată. (pauză). Nopti în șir de chinuri și osteneală și pîntecele ăsta blestemat refuză zămislirea. E o voie a cerului sau neputința de a mai naște în veacul acesta. Veacul copiilor din flori. Emanciparea regnului vegetal.

C.L.F.: Ce-i femeie? Ce ai? De unde vorbele astea? (Intră Cel cu pro-

punerea C.P.).

F.S.: Vorbele astea sînt vorbele femeilor sterpe. Ceata de femei mîncate de rîie, în nopțile dorului. Cine plătește pentru pruncii care nu se pot naște? Cine zădărnicește înmugurirea? Popa? Primarul? Șeful de post? Oamenii? Oamenii ăștia mulți și nespălați care asudă și stropesc cîmpul cu sudoarea lor? Cel mai rudimentar sistem de irigație. Strigătul lumii răbufnește în copii. Copiii plătesc pentru păcatele părinților. Dar cine nu are copii? Dar, cine nu are părinți? Dar cine nu are nimic și pe nimeni? Dar eu, eu, Femeia stearpă, ce nu prețuiesc în mersul lumii nici cît o zdreanță de șters geamurile, eu cui o să dau rugă și dezlegare pentru ispășirea păcatelor mele. Singele ia în mine forma răzbnării. Cine e acela? Cine e vinovatul? Spuneți-mi arătînd spre unul din cei vrednici de pedeapsă „Iată Omul” și viața lui se va sfîrși în virful unghiilor mele ce frămîntă trupul acesta neputincios.

Cel cu propunerea (C.P.): Păcatul, femeie. Păcatul. Pedeapsa păcatului. Un demon orb, arată cu degetul pe cei care plătesc pentru păcatele ce umplu paharul sărbătorilor lui Scaraoțchi. Și cad nevinovați atîția sub pedeapsa păcatului încît...

C.L.F.: (către Nerevoltat): Păcătoasa de nevastă-sa nu plătește nimic. Și pînă și oamenii știu că umblă cu primarul darmită Dumnezeu! Și bărbatu-su ăsta nu poate să facă nimic pentru că deh... primarul

Tabloul 3

Cel de la clopote (C.C.) (sosește aproape neobservat): Ziua bună... Se cunoaște de dimineață Oamenii buni am o întrebare. Asta-i singura biserică din sat? Și aia-i

clopotnița, nu-i așa?

C.P.: Da cite biserici să fie la bruma asta de suflete. Ce vrei dumnea-ta cu biserică? Ești popă, sau noul dascăl?

C.C.: Poate că sînt dascăl, poate nu... În veacul acesta, Veacul Marilor Incertitudini, cine mai știe? Sînt Nimeni, dacă vreiți, Domnul Nimeni.

C.P.: Și ce vrei cu biserică tot nu pricepe?

C.C.: Aici în clopotnița asta e buricul pămîntului. Mi-a spus-o un inger cu aripa ruptă.

C.P. Bazaconii.

F.S.: Ingerul cu aripa ruptă mi-a umplut nopțile cu fluturi de dorinți. Ascultă-l. Dacă el ți-a spus, ascultă-l.

C.C.: Eu plec să aștept acolo, vocea ingerului cu aripa ruptă... Porunca din fața căreia nu pot da înapoi.

C.L.F.: Să mă chemi și pe mine. Vreau să-i spun Ingerului că apa nu mai e apă. Apa asta pe care o vîd curgînd de ani de zile, apa asta pînă acum soră cu apele raiului miroase a hoit. Prea mulți morți. Prea multe hoituri. Poate e hoitul Veacului. Hoitul Veacului putrezește, însă Strigoii veacului aprinde mîntile.

Nerevoltatul: De ce America? De ce rai? Pentru cine să lupți? Pentru unul care a fost trecut pe lista definitivă a morții pe cînd era viu? Pentru mine? Ce folos?

F.S.: Ingerul cu aripa ruptă nu e o nălucire a mea, nu e numai sfătătorul viselor mele. Unde va duce calea arătată de el? Spre buza ademenitoare de prăpastie?

C.C. (Exaltat): Clopotnița... Fiul cel vitreg al pămîntului. Lemnul pe care nu a fost răstignit nimeni. Care lucire din care noapte s-a ascuns aici? Sau poate că un diavol osîndit să împartă ziua în amiază și după-amiază și să cheme cu glas mîeros păcătoșii la biserică, doarme în limbă de clopot. Mamă Clopotniță... primește la pieptul tău pe cel care a bătut fără folos toate drumurile lumii pentru a dovedi că nu toate drumurile duc la Roma și că dintre toate, doar unul pe care am apucat demult nu mai are putință de întoarcere. Unde-s' spada și co-roana? Iată-mă, trimite-mă. Daniel se întoarce din groapa cu lei, pentru că leii sînt sătui sau au trecut la vegetarianism. Caut un om. Iată omul (intră în Clopotniță)

Tabloul 4

Incep să bată clopotele într-o dungă, ceea ce înseamnă „FOC”

C.P.: Clopotul rostește foc. O nenorocire nu vine niciodată singură. O casă nu arde numai ea. De la o casă se aprinde tot satul. Să mergem și să aducem cele trebuincioase stingerii. (ies toți în toate direcțiile)

Nebunul cu zarurile (N.Z.): Profetule. Unde ești Profetule? Eu sînt Profetul. Un spin în carnea lumii, ce adîncește rana cu fiecare mișcare spre poftă. Lasă-mă! Lasă-mă să cad în marile neliniști de care suferă Pămîntul. Injugă-mă la Carul Mare și apoi lasă-mă să mă bucur de povară. Iarba raiului ce-naltă e. Profetule, Profetule unde ești? Eu sînt profetul. Nu vreau liniștea înțelepților, nu vreau cugetul înțelepților și nici trupul vlăguit al înțelepților nu-l vreau. Numai praful de pe picioarele lor care noaptea frămîntă luna, îl vreau. Cine ești tu Profetule. Eu sînt Profetul și iată zarurile cu care Dumnezeau i-a pierdut pe Adam și Eva în grădina Edenului. Zarurile cu care s-a tras la sorți POLUL NORD, Steaua Polară și numărul de la pantof al lui Napoleon Bonaparte. Zarurile aruncate în Rubicon. Fără zaruri toată lumea nu face cît o ceapă degerată. Nu-i așa

Profetule? Hei, unde ești? Sînt aici, eu, Profetule.

Fă-mă Doamne trup de flori

Inverzit la subțiori

Înflorește-mi Doamne mîna

Să mă culc cu săptămîna

Fă-mă vîntul care nu-i

Și mă-ntoarce în statui.

Să vină Profetul cu zarurile. Iată

eu sînt Profetul cu zarurile. Cine

lipsește de la Judecata de Apoi?

Tu Doamne, trupul meu. Trupul

meu de care mă lapăd la a treia

cîntare a cocozilor lipsește nu mai

e. Il leagă pămîntul cu leagă-

nul pruncilor morți înainte de a

se naște. Lumina, Marea Pasăre

care îmi dă apă să beau din cioc

ciugulește trupul meu. Prometeu.

Vulturul nu mai vine la Tine.

S-a săturat de ficatul său de hepatic

puturos. Marele Vultur al

Recunoștinței mă paște pe mine.

(Incep să apară sătenii cu furci,

topoare, găleți, lopeți etc.)

Tabloul 5.

CCit: Pentru cine bat clopotele?

U.D.S.A.: Hei, nici unu nu știe unde-i

America?

Văduva: Clopotele astea rostesc

foc. Focul iadului. Clopotele astea

mi-au dus bărbatul la groapă. Au bă-

tut să strîngă toți bărbații și i-au dus

pe front. Al meu a avut numele scris

la primărie pe listă sub „Dumnezeu

i-a chemat în lumea dreptilor”

Preotul: Oamenii buni? Clopotele

nu bat „a bună”. Dar nici foc nu-i

că nu se vede nici neam. Un foc sub-

pămîntean doar așteaptă pe cei care

calcă alături de calea Domnului. Să-

mîntă din focul acela izbucnește din

vreme în vreme sub formă de război,

rachiu și femeie păcătoasă. Luați sea-

ma să nu vă cuprindă sufletele buru-

ienile răzvrătirii și semintele raiului.

E veacul Răzvrătirii. Să mergem a-

casă. Nu este foc. Domnu' să fie cu

noi și să vă ajute să stingem focul

din suflete

CCit: Pentru cine bat clopotele?

Invalidul: Popă nemernic! Toți

popii sînt nemernici, dar asta nu-i o

scuză. Toți popii sînt nemernici și se

îmbracă în negru. Ingerii nu sînt îm-

brăcați în negru și oimeni din rai

nu e îmbrăcat în negru. Și poate ci-

neva îmbrăcat cu lumină să vorbească

prin sufletul și hainele negre? Nu.

Pe front eram pe patul pe care tre-

buia să vie moartea să mă învețe te-

vităția și trebuia după toate datini-

le creștinești, să vină popa să ne dea

binecuvîntarea pentru Lumea Cealaltă.

Popa ăsta roșcovan cere a venit a

cerut de la fiecare cite un pol că

zicea că de cînd cu războiul, nunți

și botezuri mai rar și că are două fe-

te la pension și nu poate să le țină

cu suflarea. Io n-am avut un pol,

n-am avut de altfel nici un ban și

popa nu mi-a dat binecuvîntarea.

Poate de aia nu mor și mă țin pe pi-

ciorul ăsta de lemn, care a început să

facă muguri. Doctorii ziceau că e

lemn sfînt de la Sfîntul Munte.

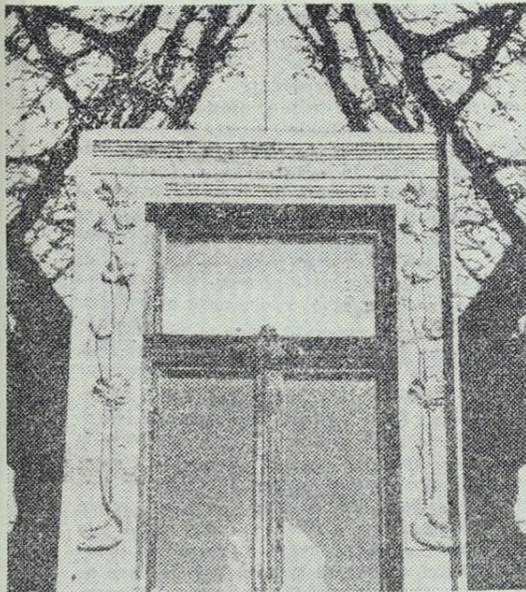

salon literar

ION MONORAN

recitindu-l pe coșbuc

Trandafiri din Nordou, dar
ce crini din vâi — vehement falși
sau turme ce pasc
în mijlocul spinilor
și tot felul de tufari
— reflexe
ce-nu deformează memoria pe sfârșite —
zei fărânești, idilici flăcăi
și fete din popor
cu sinii mici ca vulpile
cînd strică viile,
buculate și rumene pascînd vacile
sau se aventurează-n
inepuizabile urzeli pe gherghet
culori și efigii
gînduri croșetate-n dantele,
n-au cetit niciodată cărți cu novele domnești
n-au învățat a iubi ca-n salon
dar cînd îți vorbește le picură mirozine din gură
— Zamfira Rada Rodovica Simina —
sau se ceartă ca gaițele pentru Lisandru
Coșbuc nu-ncerca să mă duc
ortodoxismul tău cu spini în tălpi...
dar cine să-ți dărîme castelele fărânești
și cin să-nnopteze lîngă fecioarele tale
sub căptușeala cîmpurilor toropite sub reverberații
cînd greșier al greierilor prin iarba uscată și stînci
vîntul latră ca un cîine primăvăratic
— Zamfira, ah, sinii tăi și mersul isteț
ce lipicioși, soro, n-au nici un cusur
și dacă-ți viri mîna te bate altul mai tare ca
moartea —
păcat că flăcăii nu știu decît să tubească și să are
cu lucii coase pe-un umăr robust
doinînd trec veseli prin sat
și cînd se duc la război el vică moare
iar rodovica se-aruncă sub roata morii.

MARCEL SĂMÂNȚĂ

Răsucite
pe axe de omizi
frunzele călătoreșce
în altă culoare
Vîntul le apasă cu degete subțiri
Par niște clape pentru foșnet
În păduri
scînteie securi
Umbre de vînători
pătează covorul de frunze
Din puștile reci
ca din tufișuri întunecate
își nesc iepuri răzleși

Sint aici

Rămîn un neliniștit
la fel
ca
trista-mi maică
în vechile fotografii cu cotul
pe masă
din propriile-mi excese
compun poeme
bat cuie în vechea șipcă
a lumii

Mă retrogradase de la general
la simplu soldat
într-o singură noapte
femeia aceea
Rămăsesem amîndoi
în adăpost sîntuți
de lumina felinarului
de raza aceea palidă
Se apropie de mine
îmbietoare
Imi rupse epoleții
nasturii lucitori
Mă descălțase de cizme
și aruncă cu ele
în șobolanii obraznici
ce se foiau
în jurul dragostei noastre
insipide

Trei lanțuri de munți
împrejmuesc cifra zero
La chioșcul cu ziare
unul venind de la dentist
face de treizeci de bani
semne vinzătoarei
O corabie cu pinze
se înșepenește pe mare
Marinarii pe punte
joacă popice nebănuind
ce scriu ziarele de dimineață
Se deschide cerul
Pe spinarea elefantului
de la grădina zoologică
se lasă o muscă
La bata turcească
cineva a uitat un clește de cuie
într-o lădiță de lemn
Și muntii cu virfurile în nori
continuă să împrejmuescă
cifra zero.

Iov

Un cuvînt care s-a strecurat pînă la tine
cufundată într-un somn adînc
urechea ta i-a prins sunetele ușoare,
ca niște viermi și-ți frămîntă gîndurile
umit de norii groși ce se trec peste zi
și neguri s-o-nspăimînte
și tu în zadar așteptînd lumina
din țîțe să-i dea laptele
ca albușul de ou să-i sorbi otrava fără gust
neliniștilor să le-nghiți scuipatul
suferințe ce nu încolțesc din pămînt
batjocură a prietenilor ce-ți vor lua carnea în dinți
și-ți beau neliniștile ca apa
plîni de nădejde nici un sloi nu le tulbură cursul
soarele-și întinde ramurile și-nverzește peste
grădinile lor
cu cîntări fără număr le pătrunde pînă și-n ziduri
cu strigăte de bucurie le umezește gura
și numai pe tine te satură de amarăciune
ca o haină mîncată de molii
trupul tău cade în putrezire
nimicînd cetăți ajung frați cu șacalii
tovarăși cu struții și măgarii sălbatici din pustie
neputincioși să strămute veacurile din loc.
și dacă te urmăresc cu mîndria lor
suflarea lor innouează cerul mîinile lor
sînt serpii cei fugari oștile lor murdăria lor
cu atît mai puțin fînșă-le uricioasă și stricată
cu fețele acoperite de grăsime cu coapsele
încărcate de osînză înșelători
și cînd rămîne întins sufletul unde mai este
nici suflă-n vîntul de răsărit nici
împrumută vorbirea celor vicleni

DEBUT

CORNELIA VELȚAN

Tot mai mult

Toposul cald al semnelor
călăre
pe lucruri, o iată,
privirea ascuțită la maximum
are o signalectică
care îmi acoperă ochiul
astfel se întimplă
vederea —
prietene
semnul tău,
vino acum,
să mă zbor
să-mi recapăt vederea
mass-media. Fișiere. Matematici clare. Cineva
decoda frumusețea Pietrei lui Michelangelo și a Romei
descoperind sublim timpul — cineva developa timpul cu un
timp de gradul nedeterminat sau al fotografiei ce lăcrima
marmura gestului — și parcă tot mai mult —
ne găsim cu noua descoperire a
unei revelații
astfel
se luminează ziua, interiorul surisului,
și parcă tot mai mult
gestul tău e protecția exaltantă a surisului, a risului meu —

Știu, dragostea mea

Știu, dragostea mea
lespedea antică amestecă soarele cu cerul pur ce se pliază
în răsufărarea-ți popoarele lumii
sosesc la poalele Acropolei și depun armele urii și
speranța le revine întregă...
există o tăcere cu mult mai acustică, prieteni,
decît scrișnetul flasc al mitralierei
un aer unde interiorul transparent al metaforei se întimplă
asemenea privirii și surisului prietenului...
în Antica cugetului meu vin să plîngă străzile lumii întregi
înhalate violent în praful de pușcă — glasul poetului
răzbate de la rădăcină la floare — pruncul se naște
cartea foșnește în trupu-și carnal
și palmele tale ca două file dezvelesc aerul.
Știu, dragostea mea
miine pasul meu va fi poem cîntat suplu, mereu de vînt...

Statuia mașinu de tocat carne nr. 8
stă dreaptă în parc
Melancolică o frunză de arșar
cade în pîlnie cu foșnet
Vasul cu cenușă
reconstituit dintr-un ciob
prezintă o fisură ascunsă
Intr-un imperiu se descoperă un complot
vizînd schimbarea sigiliilor
In turnul cu apă al orașului
locuiesc peștele-ferăstrău
și ceasul cu figurine de costitor
Lumina se umele de rugină
In piață un bătrîn își vinde papagalul
și două plăci de gramofon
Cine mai cumpără papagali în ziua de azi

La ce preț am vîndut
cireașa din agată
sub turnul cu ceas
doamnei cu pistrui
ce trecu într-o cabrioletă
îmbrăcată în rochie de pluș violet
La ce preț am vîndut cireașa
plină de zgîrieturi
doamnei din cabrioletă
și-apoi de ce am mai frecventat
școala pitagoreică.

Umbră vacii paște iarbă verde
Luna îi trece printre coarne
Țînțaru se țîn scai de lumină
Luna împunsă de coarne nu moare
Umbră moare răpusă de rouă
Luna se sparge, se sparge luna nouă
Umbră vacii cu coarne de lună
Paște-n noapte mătrăgună

salon literar

DANIEL VIGHI

Ceea ce-i urmărea însă mereu pe Zeca, acum, deși n-ar fi putut spune că în copilărie și adolescență nu-l încerca aceeași stare — un fel de indiferență aplecată spre autodistrugere liniștită asemănătoare apelor revărsate în soare, unduind ca o mantie. Pentru el toate acestea erau obsesii cistigabile la celălalt capăt al maturității, mai precis în acest moment concret care-l tulburase pentru o clipă ceea ce viața lui dobândise de mult: propriul profil definitiv, ireversibil. Nu încercase de loc să fisuraze intimitatea stabilită-ții lui incrementate. Nu încercă nici acum să tulbure întinsele lichide strălucitoare în care se vede înotând prin colosale eforturi ale pieptului istovit de tutun, legat intim de mușchii gainbelor, de frenezia oarbă a tălpilor căutând să se întepenească în nisipul adânc, răcoros. Spre bătrânețea care se apropiu se îndrepta într-o desăvârșită singurătate. Bineînțeles că lucrul acesta nu reprezentă mai nimic pentru el, hotărâse de mult să apuce o cale înconfundabilă, presărată cu cliștoare arse strivite de degetele lui acoperite cu o crustă galbenă luminată întotdeauna de flacăra chibritului stinsă pe dată de fumul gros și înăbușitor imprumutând țigării ceva din scîlpirea unui far în ceață. Rămăseseră în urma lui un nesfârșit șir de sticle golite, inutile acum ca o încăpere în care peste ani și ani persistă urmele unui chef de adio încărcat cu ghirlande și hirtii colorate. Apele acoperă citeodată stînci alunecoase, învăluindu-le prin fluxuri repetate și mușchi gelatinoși, desvelind în jurul lor bucăți de lemn rupte din garduri, înfipte în dungile nisipoase răscolite de flăcări izvorînd din firisoarele de metal și din pămîntul care-i amintea întotdeauna de mama lui sărind în tinerețe peste brazde cu sapa în întrecere cu fetele de seama ei dintre care o parte plecase în America.

Acum stă pe banca verde. Odinioară stătea la uliță cu vecinii vorbind despre ploile care întîrzieau sau despre pămînturile la care mergeau dimineața cu căruțele de-a lungul mahurilor îngrădind scîlpirea mată a bulboanelor izbîndu-se ritmic în rădăcini ca o fesătură complicată presărată cu bucăți de lemn și cu nițelul risipit în granule fine, mai ales primăvara cînd apele lăsau în urma lor pămînt nou, proaspăt. Seara, mama lui pregătea mîncarea afară pe o plită improvizată deasupra unui foc hărnit cu tuii uscați în mijlocul curții răspîndind peste tot mirosul tare al mîncării.

Ceea ce era însă important pentru el, obsesia lui incrementată într-o uitătoare lipsă de imaginație, era banca (mereu aceeași) în jurul căreia suvoitul apei se năpustea în tîmple izbîndu-i în colțul ochilor cu lemnul de brad tăiat pentru garduri și suri. De cînd anume se așezase în acest colț lăsințu-se pradă valurilor cu mișcări viroase de fier nu ar mai putea spune cu siguranță. Răceala de fier a suvoaielor mîloase erau cele mai incerte senzații ale pielii lui scuturată sistematic, îndărătnic aproape, de propriul său ritm, încît pînă și mama sa oftase într-o seară zicînd vecinilor „tare mi-e friică că nimic nu-l mai poate schimba pe copilul ăsta al meu”.

Intr-adevăr lucrul acesta se încetățenise în mîntea și obișnuințele lui pînă tîrziu spre sfîrșitul propriei sale călătorii printre valuri, bucăți de lemn și mîl. Se trezise în seara aceea tîrzie de toamnă și primul lucru pe care-l întrezărise fu geamul scîrînd în vîntul rece de afară, blîndul de tablă mînjit de resturile unei mîncări sleite, pereții afumați și patul spart, rînjind cu paiele fărîmitate. Atunci poate că și măsurase într-o clipă dimensiunea singurătății lui nepuizabile, pentru că începuse să strige dintr-o dată după mama sa al cărei mormînt se acoperise de mult cu bălării strivite de ploile reci ale atîtor ani nevrednici.

Sfîrșiseră într-o depărtată istorie tulbure nocturne din curte și calul bătrîn și costeliv, gîmile și ratele care alergau după tude, pînă și lîte, fratele lui căruia-i spunea Lie și care trecea citeodată apa rîului ținîndu-se de coada boilor pînă dincolo pe pusta intrusă Lie — care ridica duminică seara piatra uriașă din fața circiumii cu suta de lei pusă pe ea, ținîndu-o demonstrativ în brațe sfidîndu-i astfel pe toți ceilalți care-l priveau așezați pe dunga șantului cu sticlele de pîlincă ascunse în iarbă. Mai trecea pentru el în serile tîrzii de toamnă într-o fulgerare albă pe la colțurile gardurilor de lemn, arătarea în care nu ar fi vrut deloc să creadă și care devenise o altă obsesie la fel de îndărătnică ca atîtea altele. Uneori se plimba cu pas legănat de-a lungul ulițelor cu un fierăstrău încovoiat pe umăr cu tăpile groase sfichiuite de iarbă, înmormurat și murdar cu pantalonii prea scurți, dezvelind oasele mari ale picioarelor.

„Bătrîna lor mamă iese din șopron și azvîrle în mijlocul curții o cloșcă care se învîrte ametită în soarele blîna al după amiezii. În spatele grajdului pîrîie o flacăra înaltă dintr-un norman de crăci uscate și paie umede. Lie se ferește din fața fumului gros

TA CARE ALTADATĂ (DE DATA ASTA FĂRĂ LUME, SINGURI AMINDOI PE DRUMUL ABRUPT AL DEALULUI ISTOVIT DE CALDURA AMIEZII) TE AJUTASE SĂ ȚII OSIA CĂRUȚEI ÎN MIINI ÎN LOCUL UNOR ROȚI NEVOLNICE, PÎNĂ JOS LA POALELE DEALULUI, AMENINȚAT DINTR-O CLIPĂ ÎN ALTA DE BOLOVANI ROȘIETICI, STRABĂTUȚI DE FIRISOARE DE METAL ARGINTIU”.

Toate acestea nu-l cutremuraseră pe Zeca într-atît încît să cadă în patima băuturii (faceasta existînd independent de tot ce se întîmpla în jurul lui, o dereglare lipsită de cauze exterioare și pe care el însuși nu și-o justifica nicidecum socotînd lucrul acesta o slăbiciune, o îndeletnicire a celor slabi) — și asta chiar și atunci cînd se mutase în oraș pentru munca istovitoare pe care o ducea la capăt zi de zi la depozitul de lemne și cărbuni — locul unde se stabilise la sfîrșitul maturității lui istovită de băutură și muncă. Apele care îi gîlgîie în jurul picioarelor, lovindu-l neconținut cu milioanele de molecule fluide nu-l cliștiseră cliștose de puțin din propria lui stare conștientă cu mult înainte de moartea lui Lie, cu mult înainte de apariția ciine-ului alb care i se arăta citeodată pe în-

CÎINELE

impingînd în flăcări niște pantofi vechi cu tocuri scîlciate.

Bătrîna vorbește tare cu o vecină peste gardul din pari împletit cu nuiele, într-un colț cocoșul sare speriat, bate din aripi, repezînd în aer un cîntec răgușit. Fumul alb învăluie pentru o clipă bărbatul înalt proptit în furcă. „Liniștește-te Lie, ascultă-mă ca pe un frate care nu-ți vrea rîul, mai bine stai acasă și liniștește-te” — așa-i spusese cu vocea lui dogită de tutun și rachiu. Fusesse un apel făcut în zadar și care-l urma ca un ecou nedorit, insistent alăturîndu-se obsesiilor mai vechi, apelor care-l cuprîndeau treptat seara cînd stătea pe bancă și alb, neauzit, acest „Liniștește-te Lie” care se învîrtețise în sufletul lui — pătînd dimensiuni pe care realitatea le umpluse cu certitudinea dureros de concretă a faptului petrecut: cu neputință de reapezate pe o albie favorabilă. Dincolo de tot ce se întîmplase în jurul lui, Lie alunecase implacabil în propriul abis, nimic n-ar fi putut schimba într-o direcție sau alta ceea ce era adînc întipărit pe cărarea lui prin lume (toate celelalte fiind mai degrabă un ecou prelung care-i înconjoară propria rotire). „Liniștește-te Lie” — zadarnică luare de atitudine într-un deșert de gesturi vătuite, căptușite din abundență cu toate strălucirile diafane ale șiroaielor ude dansînt în claritatea albastruie a cerului.

El omoriseră în pădure la jgheburile pe care alunecau fașii tăiați sus pe culme. Își imaginase mult timp cărarea îngustă a jghebului, elurcînd cu calul tropăind în urma lui înfierbîntat de urcusul abrupt. Miscarea încetă la început a trunchiului imens imbrăcat în scoarță zgrunțuroasă care trebuie să-i fi amintit pentru o clipă asprimea ocrotitoare a mîinilor mamei spălîndu-i pe amîndoi iarba în trouca mare. Apoi treptat, treptat, miscarea domoală a bușeanului crescuse scîrînd necrutătoare, cistigînd viteză pas cu pas. „TU NU ȘTIAI NIMIC MACAR O CLIPĂ DACĂ AI FI RIDICAT DEASUPRA CAPULUI PRIVIREA TA CARE A BAGAT ÎN CALDURI NEVESTELE ȘI PENTRU CARE MORI ACUM STRIVIT SUB GREUTATEA ÎMENSĂ A BOLIDULUI PRĂBUȘIT ASUPRA TA, RISIPINDU-ȚI VLAGA CARE OPRISE ÎN ZIUA DE PAȘTI CLOPOTUL CEL MARE ÎN MIJLOCUL UNEI MULȚIMI ÎMBRĂCĂTĂ SARBĂTORESTE, AMUȚIT, ÎN FAȚA VINELOR TALE UMPLATE; VLAGA

serat pe la marginile gardurilor, urmărindu-l ca un tovarăș credincios de-a lungul întregii lui peregrinări, începînd chiar din seara cînd se trezise pentru o clipă între pereții afumați ai casei în scîrîntul geamului spart acoperit cu saci de azotat, izbit de vîntul rece al toamnei tîrzii clipa unică a tristeții lui (cu atît mai neașteptată — o adevărată insulă iscată într-un notan de ape care se retrăgeau citeodată lăsînd în urma lor pămîntul mîlos). De atunci și pînă în clipa de față părea să nu fi trecut mai mult decît intervalul atît de scurt în care se așezase pe banca verde acoperită în întregime de vîrtejuri uși purtînd cu ele scîlpirile focului răceala neplăcută a fierului, mîngîierea aspră a bucăților din lemn de brad iar mai ales amintirea bătrînei pe care o respectau amîndoi strigînd în gura mare în lărmuială virtului — momente în care Lie plîngea sughînd proteste, amenințînd cu pumnii noduroși pe toți cei care ar îndrăznă vreo dată să se atingă de memoria ei ca și cînd viața care o duceau nu ar fi fost o pată îndeajuns de mare pentru biata lor mamă care odihnea acum sub bălăriile cimitirului (Dacă ar fi trăit s-ar fi împotrivit cu siguranță unui cult atît de singeros în numele căruia se încăieraseră de atîtea ori). Chiar cu cîteva luni înainte de a muri Lie, sărîseră unul la celălalt cu topoarele în fața lumii incrementate de spumă (fără să se urască definitiv, mai mult o formă a unor izbucniri pătimașe care trebuiau să se cheltuiască într-un fel sau altul). Amîndoi înalți, uriași în cojoacele scurte înflorate, culate de mama lor în numele căreia se pîneau atunci cumpănindu-și în palme topoarele cu care coborîseră de la jgheburile Lumea de atunci era mult mai altcumva decît ceea ce trăia el acum — o trecere grăbită de imagini nelegate, un mozaic scîlpitor rostogolindu-se în jurul lui împreună cu banca tare pe care se așezase pentru o clipă fulgerat de amintiri la care nu avusese cînd să gîndească atîția ani umpluți cu munca istovitoare și cu bețiile prelungite în timpul căroră se dezobisnuise să mai vizeze la ceva anume, întîrziînd mohorit în fața pahrului gros.

„Uneori curăța grajdul încînd scurt la fiecare furcă încărcată pe care o zvîrlea afară pe gemulețul îngust. Zăbovea ceasuri întregi în semiobscuritatea de acolo, alunecînd cu tălpile goale pe stîlpii groși și umezi ai po-

delor. Mai pe urmă se spăla în mașlocul curții la jghebul de piatră, închizînd ochii din cauza fumului de la țigară care părea lipită de buze. Lie se umea pentru o clipă, două, pe la colțurile șopronurilor, cîrînd cite ceva în mîini sau pe spate, purtînd pe cap pălăria cafenie, întărită de jegul care se adunase de-a lungul anilor pe borurile înguste. La amiază mîncau amîndoi în bucătăria pătată de muște și stropi de untură. „TU MAI TRĂIAI ÎN VREMEA ACEEA PRINTE POALELE TALE, ÎNCERCÎND SĂ MAI ȚII PASUL, CHINUITA DE BOALA NEMILOASĂ CARE ABEA TE MAI LASA SĂ TE MAI ȚII ÎNCET, ÎNCET, PRIN BUCĂTĂRIE, MÎNDRA DE FLACĂI TĂI ZDRAVENI LA CARE LE ÎMPODOBEȘTI LA LUMINA CHIOARA A LAMPIL COJOACELE FĂRĂ MINECI, CU FLORI ȘI FRUNZULIȚE ROȘII”.

Lui Zeca nu-i părea rău după viața care zburase, cum poate nu i-ar fi părut rău nici lui Lie dacă ar fi trăit. O singură dată îl podidise un fel de tristețe — în seara aceea în care se hotărîse să plece la oraș privind camera goală cu vatra spartă, presărată cu oale murdare și mucuri de țigară, în timp ce afară vîntul rece se izbea în ușa desceletată.

O urmă abea deslușindu-se printre alte nenumărate urme, o tremurare de o clipă, umbra teilor din fața casei, o amintire, două, care vor trece și ele așa cum va trece și clipa asta petrecută pe banca la fel ca atîtea altele. urma lor sub înălțimile cerului tălăzuind apele care îl mai înconjoară încă izbîndu-l (mai degrabă niște mîngîieri, clocotind în jurul lui cu bucățile de lemn de brad. „În ridurile de pe gîtul lui Lie se adunase înnegrit praful finului uscat pe care-l scosese din sură ca să-i dea foc”. Totul i se întinde înainte. În depărtare valurile cînd limpezi și cristaline, cînd mîloase și clocotitoare. Apele cu care se împăcase ani la rîndul întelegîndu-le ca nimeni altul în neîntrerupta lor înverșurare în vesnica lui încercare de a-și potrivit talpa în nisipul rece întesat de bucăți de fier și lemn putred peste care se asternuse mîlul subțire. Toate eforturile lui mai erau însă pîndite de trecerea albă și neauzită a ciinelei.

O trecere elegantă care îi răscula întreaga demnitate încleștîndu-i maxilarele de umilînță, obligîndu-l să-și strătă dîntro dată tot jegul, toată mardăria. Îl răzvrătea mai ales pedanteria cu care păsea el, întelepiciunea și echilibrul pe care îl bănuia în mersul acela aristocratic. Azvîrlea de fiecare dată cu pietre înspre statura zveltă, albă, apărută ca din nimic în colțul vreunei străzi, bolborosind înjurături cu buzele lui crăpate pe care odihnea lipit chiștocul ars al țigării, congestionîndu-și obrazul bătrîn, flasc, năpădit de barba murdară revărsată pînă sub ochii urduroși, în timp ce el îl privea întelegător parcă, trecînd distant spre celălalt colț de stradă într-o alunecare maiestuoasă.

„AFARA SE FĂCUSE SEARA TÎRZIE SE PREGĂTI SĂ PLECE ACASA”. De fiecare dată cînd îl vede ivîndu-se masiv la capătul uliței întenele alb și mare iese încet din umbra pomilor de pe marginea drumului direct în lumina lunii.

Peste tot, pînă dincolo de raza privirii apele coboară bolborosind înfundate, săpînd în jurul picioarelor, în jurul brațelor izbîndu-se în piept, prăbușindu-se în cap ca o mîzgă moule în scîlpirile focului ale lemnului care se învîrt cuprînd de ochiuri metale și repezi, potolindu-se în jurul lui cu spumă gălbui. Mîlul se așeză peste tot gros presărat cu firisoare de fier lucitor în timp ce înspre glesne curentii se întăresc spulberîndu-i nisipul de sub tălpi împingîndu-l încet, încet, desprînzîndu-l de tîrm, risipindu-l.

Din întineric răsări ciinele alb pîsînd aristocratic, elegant. Se apropiu de el mirosindu-l (Zeca ar fi vrut să-l strîngă de gîtul împodobit obraznic cu zgardă roșie presărată cu fînte aurii), ciinele însă scheaună omeneste, liniștindu-i mîinile murdare.

EXEGEZE

Viorel I. Boldureanu

Sensuri ale creativității românești

Pentru Mircea Eliade — și începând de la el — „diagrama” virtuților creative ale spiritului omenesc dintotdeauna este reprezentată de mituri. În sensul acestei creativități, miturile sînt o permanență, în virtutea căreia chiar demitizarea, atunci cînd este veritabilă, cînd spiritul omenesc își respectă paradigmele creativității, este tot o față, o componentă a mitizării. Iar în acest proces, miturile de origine, ocupă un loc deosebit.

„Orice mit de origine — spune Eliade în Aspecte ale mitului (Ed. Univers, 1979, p. 21) — povestește și justifică o situație nouă — în sensul că nu există chiar de la începutul lumii. Miturile de origine prelungesc și completează mitul cosmogonic: ele povestesc cum a fost lumea modificată, îmbogățită sau sărăcită”.

Năzuința explicativă a miturilor — așa cum apare ea omului modern — este în același timp și în primul rînd — pentru omul mentalității arhaice expresia unei forțe de consacrare. Astfel încît „chiar

perimentală a construcției. Trebuie subliniată speciala coeziune a saturilor creativității spirituale în edificarea religioasă. Vocația transcendentă a unei religii se citește în registrul elevației metafizice pînă la care religia respectivă se ridică, dar nivelul acestei elevații nu face altceva decît să reflecte fidel posibilitățile experimentale ale spiritului omenesc pe o anumită treaptă a istoriei lui, posibilități realizate prin anumite tehnici spirituale și în direcția dependență cu nivelul și perfecțiunea acestora din urmă. Ne întrebăm, oare nu cumva aceasta a fost și experiența spirituală eminesciană atunci cînd a simțit irezistibilă chemare lăuntrică de a reconstitui poetic mitologia vechilor zeități dace?

Pe de altă parte, o linie de forță de mare și particulară aderență îi unește la spațiul spiritual-cultural al Indiei pe Eminescu, pe Mircea Eliade și pe Brîncuși.

Din această perspectivă poate că ar fi necesar să acordăm o atenție specială lui Eliade ca interpret al operei lui Eminescu și Brîncuși.

În privința lui Eminescu, ne limităm aici doar la Insula lui Euthanasius. Din eseu lui Eliade, care poartă titlul noului eminescian, reținem acest pasaj eloquent:

„Există, de altfel, o echivalență între toate aceste insule transcendente și paradisurile indiene (...). Toate sînt formule simbolice ale realității absolute și ale Paradisului. Întocmai cum în mijlocul apelor amorse înseamnă simbolizează creația formă, tot așa în mijlocul lumii în eternă devenire, în oceanul de forme trecătoare ale Cosmosului, insula trans-

cînd este vorba să explice cum, pornind de la o stare de lucruri diferită, s-a ajuns la situația actuală (de pildă cum s-a îndepărtat cerul de pămînt, sau cum a devenit omul muritor), lumea exista deja, deși structura ei era diferită, deși nu era încă lumea noastră” (ibid.)

De aceea, arată Eliade mai departe „anumite mituri de origine încep prin a schița o cosmogonie”.

Ce mi se pare esențial în înțelegerea ideilor lui Mircea Eliade este faptul că mentalitatea și conștiința arhaică acționează nedisociate în creativitatea spirituală. De aici putem desprinde un nou sens, o altă extindere a înțelesului experienței.

Experiența ar fi în această accepțiune extinsă, într-o primă aproximație, tehnică spirituală plus conținutul respectivei tehnici. După cum mentalitatea arhaică și conștiința arhaică purtătoare nu sînt separate, nu sînt disociate în acțiunea creativă propriu-zisă, tot așa nici tehnica spirituală nu se disociază de conținutul său.

Se pare că ori de cîte ori creativitatea spirituală a omului se angajează în procese de edificare (mitologică, religioasă, poetică, filozofică) această străveche facultate despre care vorbeam mai sus devine o permanență. Un caz aparte, extrem am putea spune, este cel al edificiilor metafizice pure în care componenta experimentală este transpusă, ca un ecou, întru totul într-un registru de expresie și explicare transcendent. De aici, concluzia despre posibilitatea transcrierii în registrul respectiv a tuturor conținuturilor spirituale, așa cum s-a realizat într-o bună parte din vechea gândire și cum se întîmplă ori de cîte ori un sistem filozofic „eșuează” într-o religie. Dealtfel, substratul fenomenului religios este omenescul însuși, pretutundeni și întotdeauna, dar fundamentat la rîndu-i pe străvechea facultate ex-

centență simbolizează realitatea absolută, paradisiacă”.

Cît despre Brîncuși, Eliade îi dedică un poem dramatic, desăvîrșind simetria genialului Meșter gorjean din secolul 20 cu legendarul Meșter Manole: poemul dramatic Coloana Infinită („Secolul 20” 10-11-12/1976).

Cei doi Meșteri, asupra cărora Eliade se aplecase îndelung, descifrînd în harul lor vocația de universalitate a spiritului românesc și imaginea proprie a acestuia, are, tocmai prin acest fapt, un destin comun, intrucît vinovăția lui Manole, dacă e vorba de o vinovăție, stă în aceea că prin lucrarea minilor lui se înfăptuiește jertfa. Această lucrare este „instrumentul” jertfei și totodată cauzei ei. Lucrarea este însăși jertfa, atît de convingător exprimată în valorizarea metaforic-sufletească a zidirii Anei, soția Meșterului.

Ca într-o desăvîrșită simetrie, Eliade luminează în Coloana Infinită destinul de creator al celui-lalt Meșter Valah: Constantin Brîncuși. În poemul dramatic, Brîncuși este înfățișat ca fiind stăpînit de gîndul Monumentului pe care ar fi trebuit să-l facă în India: „Dar ce voiam eu să fac în Indor nu se poate face făcînd” (...). Căci, precum spune Brîncuși în alt moment al poemului lui Eliade, opera este „instrumentul” Contemplației:

„Nu-mi place să stau de vorbă cu oamenii care nu înțeleg că orice operă de artă este un instrument de contemplație” (...).

Coloana Infinită, la fel ca „Mindra mănăstire” a lui Manole sînt, deopotrivă, instrumente de contemplație, arătînd un sens, arătînd drumul în sus. Și astfel, inelul de universalitate, deschis în cultura românească prin legendarul Manole, se închide într-o nouă legendă, a unui nou și etern Meșter Valah.

eseu

DRUMUL ȘI CENTRUL

Citind sumarul cărții de poeme a lui Saadi *) ai impresia că te afli în fața unui tratat de morală de cea mai aleasă tradiție. Iată titlurile capitolelor: Despre dreptate, guvernare și prevedere, Despre binefacere, Despre dreptate, guvernare și prevedere, Despre binefacere, Despre dragoste, beție și exaltare, Despre smerenie, Despre resemnare, Despre cumpătare Despre comportarea în lume, Recunoștință pentru bunăstare, Despre căință și calea faptelor drepte, Rugăciuni și încheierea cărții. Acest poet „colindător de lume” e într-adevăr un filosof și-un moralist; contemporan cu înflorirea poeziei provensale, influențat ca și predecesorul său Omar Khayyam sau ca și succesorul său Hafez de sufism, expresie orientală a neo-platonismului, el a promovat în creația sa principiul efortului care trebuie depus pentru cunoașterea adevărului, al drumului lung și anevoios ce duce spre înțelepciune.

Universul imaginar al poetului persan este de factură centripetă în sensul că toate elementele componente se organizează și își dirijează mișcarea în funcție de centrul de atracție spre care toate converg ca spre un stîlp al statorniciei și al exemplului demn de urmat. Fie că acesta e livada, grădina, satul, marea, mănăstirea sau personaje precum șeicul, fata bogată, dervișul sufit, localități sau spații geografice ca Shiraz sau Oman, toate simbolizează același Centru arhetipal, aceeași Lege a gravitației. Dar universul e și cartea ce-și ascunde taina, necunoscutul, comoara inaccesibilă, simburile dătător de rod: „curmala dulce-i pildă pentru carte / ea doar de-un singur simbură-are parte” (p. 16).

Accesul la centru trece inevitabil printr-o serie de încercări inițiatice, printr-un drum ce trebuie parcurs într-un singur sens. Între tot ce este periferie („depărtare”, „pustiul”, „în lung și-n lat”, „ungher”) și centru, drumul e singura cale capabilă să unească aspirația de împlinire, durerea de ferire. E în acest itinerar mișcă o căutare a armoniei universale, împăcării cu firea și cu lucrurile. Nu drumul în sine conținea ci pilda, fiulul pe care-l conține la capăt ca pe un simbură de adevăr și de speranță. Dar odată drumul parcurs, limanul de liniște atins, taina des-tănuită, ce e mai important decît nostalgia spațiului cucerit palmă cu palmă, privirea aruncată în urmă înspre baricadele transformate în ruine, amintirea luptei cu timpul și cu destinul? Astfel, speranța, dorința, visul nu sînt decît dureri camuflate în straie de sărbătoare; murind odată cu împlinirea spre care au tîns, cu forma spre care umbra le-a tînjit, ele își regăsesc viața în trecutul imaterial, în noaptea adîncă din care au ieșit. Aspirînd spre veșnicie ca spre o moarte lăudată, viața lor nu durează decît în efemer.

Fuga de tot ce este abatere de la lege, de la ceremonialul sacru, teama de periferie, se poate transforma uneori într-un drum al erorii („Iau căi greșite unii”) ce duce spre un centru fals, spațiu al jertfei, loc de osîndă. Pe de altă parte, fricii de spațiile atîrse de nefericire ca de-o boală molipsitoare (închisoarea, colivia) i se adaugă curajul de-a le înfrîna putreziciunea, de-a le pătrunde zbuciumul de tîlnă și vina de neprihănire. Odihnă, dar niciodată opriri din mers deoarece capcana întinsă de colțuri așteaptă făcîrnicia și slăbiciunea, oboseala și plictisul, victime ale dezechilibrului și ale discontinuității. Oprirea mișcării (calul sacrificat și sacralizat totodată) aduce cu sine asaltul neputinței și al căinței dar și cutezanței de-a accepta clipe în dauna timpului, punctul în dauna spațiului.

Iubirea e unul din drumurile alese spre centru: e însă un drum înfundat, nepermițînd nici o cale de acces și ducînd în cele din urmă la o eriză de spațiu („nu-i loc pentru nimeni în afara ei”). A iubi centrul exprimă dorința arzătoare a nunții, visul de a închide cercul și de a-l plămădi după chipul și asemănarea cuplului primordial, dorință simbolizată prin virtuțile focului. Elementul pîric revine ori de cîte ori iubirea își impune legea: principiu fecundant, focul poate realiza unirea printr-un act de profanare a sacralului, de violare a virginității („oădurea-n vilvătăie”). Posedat de foc, omul mistuit de dorință revine mereu spre centrul himeric, ca un ucigaș la locul crimei, asediînd iarăși și iarăși aceleași redute care-l resping: „Placă. De chipul drag și-aduse-aminte / și-n acel loc veni ca mai-nainte” (p. 52). Înscriindu-se în același complex mitic, relația dintre fluturi și luminare revine obsedat ca expresie a două drumuri posibile spre un centru comun, flacăra. Doar că pozițiile lor față de aceasta din urmă nu sînt identice. Flacăra, centru de foc, răsplătește iubirea prin moarte și cutezanță prin absența iertării; ea atrage doar pentru a respinge, dă iluzia și-apoi o fură, se oferă pentru a se închide pe urmă în sine: „Chiar dac-aș sta deoparte, focul m-ar aprinde. // Oricum, vreau focul să-mi cuprîndă pieptul. / Căci unde-i ea, eu să exist n-am dreptul” (p. 65). Luminarea hrănește cu propria-i substanță o clipă de maximă fericire; oferindu-și trupul mistuirii, ea contemplant, statornică, rodul sacrificiului pe care și l-a impus. Fluturile nu cunoaște satisfacția de a-și contempla creația, sacrificiul lui nu se-nsoțește de fericire; mereu atras și iarăși gonit, ispitit și resping rînd pe rînd, el pare să sugereze deruta între viață și moarte, nehotărîrea în fața destinului: „Tu fugi de flacăra, deși ți-e dragă / eu neclintită stau și ard în-treagă” (p. 67). Imaginea fluturilor ars (mitul lui Acteon) va reapare prin timp în cîteva din poemele lui G. Bruno din „Despre eroicele aventuri”, dovadă a universalității motivului, a perenității sale semantice.

Uneori centrul e un spațiu ce își lărgeste considerabil frontierele, proliferînd sensuri (marea nemărginită), fără să cuprîndă însă elementele ce converg înspre el, împingîndu-le tot mai înspre exterior, gonindu-le spre prăpastia colțurilor, spre plasa periferiei. Mișcarea nu mai are sensul unei înaintări victorioase, al unui pelerinaj anabasic ci al reculului, al unei catabasis umiltoare. Destinul celui exclus, „ursita celui ce-a rămas” extra muros este ursita dureroasă a poetului incapabil de-a deveni „cel ce știa vorbi”, căci vorbirea, arta, creația sînt chei cu care zidurile pot fi deschise și taina cucerită. Doar smulgîndu-te din tine însuși, aflînd nu un drum „de la tine pîn-la tine” ci iubind pur și simplu Drumul, extaziîndu-te în fața căii ce pleacă din „turnul Spiritului” către cele patru zări doar astfel se poate „țese despre Cîntec... o poveste”. A deschide, a despica, a sfîșia, a smulge — iată treptele ce duc spre poarta zidită și spre cîntec, simbolizînd tot atîtea etape ale creației și ale înclerșterii cu materia, ale revoltei împotriva vinei de-a fi prins de legile pămîntului, de-a fi rădăcină și nu fruct. Dăinuirea nu e statornicie, împăcare cu „același”, ci mișcare continuă, căutare a „celuilalt”. Doar că drumul e făcut din iluzie iar ținta lui din decepție pentru că în centru cel ce așteaptă implacabil e „același”, doar el e cel ce nu se schimbă și în jurul căruia toate gravitează într-un iureș de mișcare ca în preajma unui exemplu al veșniciei. Personajul central al scenariului mitic se-arată a fi în cele din urmă identitatea și nu alteritatea.

DORIN ȘTEFANESCU

*) SAADI, BUSTAN (Livada), traducere și cuvînt înainte de Otto Starek, Ed. Albatros, București, 1978.

Ștefan Bănuțescu

INVAZIA REALULUI

1. Nuvelele lui Bănuțescu aparute în recent înființata *Biblioteca de proză română contemporană* sînt la a IV-a ediție a lor, considerată de autor ca ediție definitivă. Timpul scurs de la precedentele reeditări (prima apare în 1965) marchează, în cazul prozatorului apariția întregului volum al proiectatei tetralogii românești *Cartea Milionarului* în care sînt reluate personaje și imagini din nuvelistică.

Republicarea *Iernii bărbaților* ar putea oferi dintr-o atare perspectivă prilejul unui soi de feed-back exegetic. Fără a încerca acest lucru, semnalăm câteva particularități de construcție ale volumului de nuvele ce ar putea acuza o relație mai strînsă între cele două cărți și, implicit, o construcție aparte: 1) în mod firesc (discriminatoriu), un volum de nuvele are ca titlu titlul uneia dintre ele. Titlul prezentului volum nu trimite la nici o nuvelă, ci, într-o formă metaforică, la ceea ce am putea numi fundalul lor, și anume războiul. Iarna sau viscolul sînt metaforele ce-i ascund grozăvia: „— Vere Ilie, aveți grijă de casă. Mult nu mai e și scăpăm de viscolul ăsta” (*Vară și viscol*).

Mai mult sau mai puțin evident el este prezent în fiecare nuvelă. Așa, în *Mistreții erau blînzi*, doar o replică a unui personaj îl vestește: „In iarna asta păsările polare n-au mai venit în Delta noastră, cum obișnuiau să vină în vreme de pace să-și petreacă vacanța mare. Nu mai au pe unde zbura de la Pol pînă aici. Cerul e ocupat. Bătaia ghiulelelor e lungă”.

Deși prezent în fiecare din nuvele războiul nu e niciodată subiectul vreuneia din ele după cum nu e nici descris ca atare. El doar explică și determină situații.

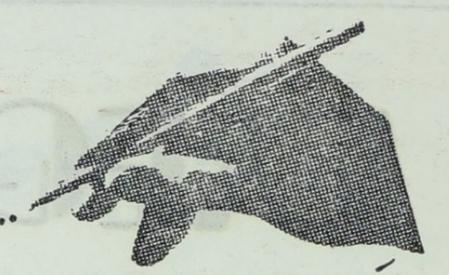
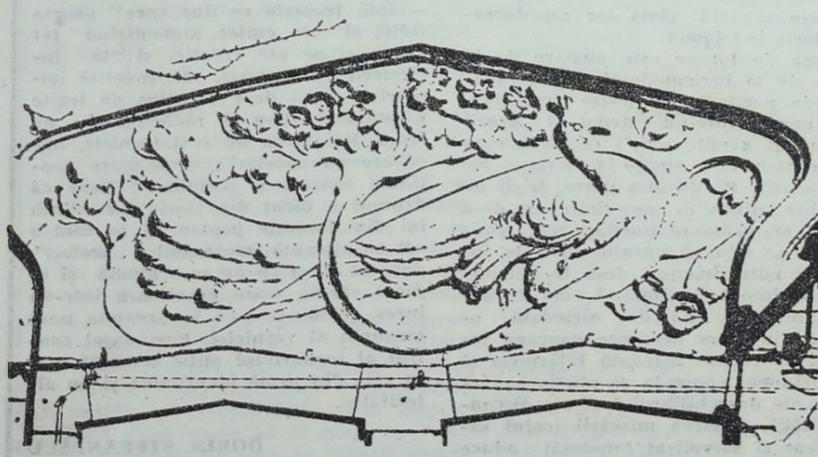
2) surprinde apoi și reluarea personajelor în nuvele diferite. Ion Popescu din *Masa cu oglinzi* este reluat în *Vieși provizorii* ca și Constantin Ștefan Bănuțescu, *Iarna Bărbaților*, editura Eminescu, 1979. Pierdutul ce apare în mai multe locuri. Procedul este rodnic în două direcții: conturează un spațiu imaginar propriu, înconfundabil (cazul aparițiilor lui Constantin Pierdutul I-ul) și oferă perspective diferite (procedeu asemănător cubismului în pictură) asupra personajelor (I. Popescu Cuna, Bogomileanu etc). Tehnica este conștientă în *Cartea milionarului*, unde senzația de roman cumulativ, alcătuit din mai multe nuvele persistă. Ceea ce fascinează însă în *Iarna bărbaților*, constituind totodată și elementul definitoriu, este relația dintre fantastic (termenul într-o accepțiune

reală și real în general, nuvelele povestesc cu o lume „fantastică”, altfel, e obligată din cauza războiului sau a unei catastrofe, să viețuiască în real. Inițial lumea nuvelor lui Bănuțescu este o lume fantastică ce descoperă mai apoi fața realității. *Mistreții erau blînzi* e exemplară în acest sens. Vica, ființă blestemată în imaginația oamenilor, îi spune lui Condrat, olecat să-și îngroape copilul în fața puhoaielor: „zice să am umblat cu farmece și cu ierburi de leac și i-am betejit vaca țintată și că o să i le betejesc pe toate șase, să i le fure mai ușor Spovidău și Andrei Mortu. Nu sînt fata lui Andrei, nu sînt, asta e numai în cîntece, că așa au vrut oamenii, pentru bucuria lor. Uite acum, cînd vine urgia, rămîne adevărul gol-goluț, fără cîntec și sînt și eu un om amărît ca toți oamenii”.

Pentru personajele nuvelor prezentul este abolit, ca stare afectivă: ele povestesc, rememorează, visează. În *Dropia*, Miron povestește o întâmplare în care altcineva povestește la rîndu-i. Așa se întîmplă în toate. Ei povestesc pentru a uita foamea (*Dropia*), pentru a uita că urmăresc un tovarăș de arme (*Vară și viscol*) sau pentru a uita că sînt dezertori (*Gaudeamus*). De fapt lumea poveștilor lor este lumea fantastică. Timpul trecut de atunci și pînă în prezent certifică adevărul faptelor povestite. Un personaj spune: „Poate pentru că eram prea tînăr și mîntea mea puneă prea multe deasupra întîmplărilor și sfărîma ce era de înțeles. Dar n-a fost asta”. Ceea ce s-a întîmplat nu poate fi pus la îndoială, căci reprezintă „lumea bună”, fără grjă. De aceea el nu este nici terific. Îndeobște, el urează imagini: Este pasiv deci: „Cît a stat acolo ascușă în stuț, tot să fi stat un an, putrezise și rochia pe ea, umbla înfășurată pe mijloc și pe piept cu frunze de papură, ca papurudele, și se hrănea prinzind peștele de sub apă, cu botul ca vidrele” (*Mistreții erau blînzi*). Sau: „Vaca pe care o păștea rupsesse funia și alerga numai pe picioarele dinapoi și se uita pe cer, la florile de soc” (*Dropia*). Ori: „a fost o biserică pe roate, așa se zice că spuneau străbunicii noștri înainte de a-și fi îngropat părinții, dar au luat-o cu șase cai galbeni, potcoviți cu bani de pe vremea împăratului Constantin și Elena și au dus-o, undeva, s-o învelească în ceară albă cu cai și călăreți cu tot”. (*Casa cu ecouri tirzii*).

În timp ce realul acționează restrictiv (obligă personajele la atitudini), fantasticul este afectiv, adică virtual

MARCEL TOLCEA

Ion Mureșan

Primele poeme de iarnă

unu

Ay! nici lucrările zeilor nu-s atît de superbe ca o mare cultură-n declin
formele perverse și hermafroditice se înmulțesc
asemeni celulei canceroase
pe care iarna la gura sobei o poți urmări în plină
perioadă de rut
trăind doar desfătări senzuale în fața

microscopului.
Cîtă migală, cîtă migală — exclam — și cu buzele
umede îmi sărut moartea pe botșor
sînt singur repede mă ascund într-o piele de cal
și mă urc în fereastră
cei care trec vād într-o fereastră o piele de cal
singură

În sfîrșit îmi mai spun, dovedesc sentimente mai
blînde față de propria-mi nebunie
Descriu lupta mea cu imaginea ciinelui: dinți
scrișnesc în hîrtia fotografică
ah, am reușit să-i mușc o ureche. Mama și tata
s-au urcat în podul casei
pentru a urmări lupta. Glorie, glorie, strigă

și plîng fericiți
Ei aud dinții mei scrișnind în hîrtia fotografică
Deschid gura și de arăt
semnul puterii mele: un firicel de singe amestecat
în salivă.

Îhă, dagoste pentru natură. Și-a făcut în singe
crescătoria de pești.
De, dragostea pentru natură nu lasă urme vizibile
dar tu ce să mai cauți în copilărie cu aceste
picioare părăoase
varicela, pojarul, urticaria, fi-ar da în cel mai bun
caz doar vagi senzații erotice.

(Înghite-ți vorbele, fii respectuos și întinde-te
odată pe burtă).
Gura mea e strîmbă, gura mea e strîmbă,
gura mea e strîmbă — îmi repet —
pentru ca mîine să cred asta din respect pentru
memorie.

Pentru Dumnezeu, să nu uit a săruta mîinile
domnișoarei Elena
mîini tremurătoare ce par a stringe tot timpul
o pasăre de gît.
(Întinde-te odată pe burtă înghite-ți vorbele
și fii respectuos).

doi

Atîta bună-cuviință cîtă la un mort iarna —
după o noapte geroasă i se fac pe pupile flori
de gheață o splendoare
încă putem admira forma corpului gol în zăpada
de pe cîntar în care iată
tocmai acum se cuibărește un ciine roșcat.

În sfîrșit
a vorbi lîngă flacăra unei luminări e la fel
cu a vorbi la gura unei peșteri.
Mai bine o mică sindrofie cu ceai — capul
încărunțit al vecinului
ca și cum ar crește direct din tăblia mesei —
cînd mă înfuiu simt destinul — zice —
tot ca pe o furie dar mult mai mare.

Te uîți în oglindă și vezi ca o negură deasupra
unei mlaștini
și apoi trăiești mulțumit că fi-ai văzut glasul.
(Ia-i pixul și faci o mică socoteală pe burta
mortului, apucătură de dulgher . . .)

Atît de singur încît îmi pot inchipui ce-ași simți
dacă aș săruta un păianjen
și pot să-mi inchipui că e atît de frig încît
cuvintele crapă în gură
și pocnesc ca pietrele în pustiu

Mai bine o mică sindrofie cu ceai la care
să-mi miroso pe furie subsiorile
ca pe niște plante ocrotite de lege și să mă exersiez
în lăudarea porțelanurilor

Elena în rochie colorată de bal deschide ușa
de parcă ar deschide gura unui ciine — ham, ham,
mă ridic din fotoliu și încep să latru,
ham, ham, ham

trei

Ne vîlcărim pentru trupul tău
(asemeni grecilor cînd intra molima în cetățile
înfloritoare)

că nu-și găsește locul în poem și atîrnă
legănîndu-se în bătaia cuvîntului
ca un sinucigaș în funie ori la fel cu cei legați
sub burțile oilor
ce cu lînă în ochi se bucură fără să vadă . . .

Vai vai coroaița mea albăstruie am pierdut-o
în ierburi
te-am momit cu lapte de var moartea mea
cel mai perfect manechin pentru marile case
de modă ale orașului

SERENADĂ

PENTRU

NEADORMIREA

POEZIEI

„Ascultă-mă pe mine, dragii moșului, și băgați bine la cap; ori te întîlnești cu cineva sau invers, ori te despartă de cineva sau invers, o a treia cale nu există” — spunea un mare filozof inexistent. De unde pînă unde eu, alături de ființa asta? Cum de naiba sîntem împreună, cu care greutate am să izbutesc să-i explic: Ceea ce mă intrigă mai mult e că a trebuit să treacă atîta amar de vreme ca să-mi dau seama de stupidenia legăturii noastre, să bat atîtea trotoare, să înghit atîtea filme proaste... și atîtea jocuri și jucării pline de farmecul și hazul copilăresc, zău, parcă-mi saltă și acum inima de bucurie” (am citat din memorie). Pentru ce eu s-o întreb pentru a mia oară pe ziua de azi, cu glasul încă neîntinat de plictis, de parcă întrebarea ar fi să dezbăluie semnificații neobișnuite, de parcă răspunsul ar fi o problemă de care atîrnă destinele unui univers, întîmpinînd o mică dificultate, numai, în a da întrebării un sens interogativ:

— Ce mai faci?

— Bine.

Totuși, starea de poezie nu trebuie alungată, mai există o speranță întotdeauna sau nu mai există nici una, spunea, pare-mi-se, același mare filozof inexistent. Pentru ce eu, în aceeași aspirație nebună înspre nou, în lupta lui neconștientă, dialectică, cu vechiul, să încerc a da o alură romantică atmosferei printr-o altă întrebare cam prea puțin interogativă, menită însă a înviora spiritele, a le trezi din amorfitatea în care le aruncase groznică banalitate:

— Și altfel?

— Tot bine.

Pentru ca să ne mai învîrtim un pic fără rost, se pare că și ea presimțise inevitabilul sfîrșit, îmi dădeam seama că natura se coalizase împotriva noastră, să nu ne mai răsără nimic în cap, iar eu să nu-i mai pot spune decît:

— Mă doare mîseaua.

Iar inima ei să nu se înduioșeze de suferința mea. În sfîrșit, clipa despărțirii, nespuse de așteptată, cînd aș fi vrut să aud prăbușindu-se în ruină trecutul, cu un huruit asurzitor, trecut care, din păcate, nu a dat nici un semn, culcușit în cine știe ce meandre ale ființei mele. Pentru ce eu să-i spun atunci cu o extremă simplitate:

— Salut.

Uitînd că așa ceva se spune mai mult la venire. Pentru ce ea să-mi răspundă cu o sinceritate neașteptată, care ar fi întors și munții din drum, numai pe mine nu:

— Pa.

Ca și cum ar fi spus:

— Te-am iubit nespuse de mult, nătărăule.

Voi incredința pentru totdeauna unei taințe adînci a amintirii cuvîntul ei plin de poezie:

— Pa.

GEORGE CEAUȘU

NIMIC DESPRE POEZIE!

(interview cu poetul și publicistul Petre Ghelmez)

— Stimate Petre Ghelmez, pentru că sînteți obișnuit cu studenții, să începem mai „dur”: ați fost un student bun?

— Am terminat Filologia în 1959, și pe atunci, credeam într-adevăr că am fost un student bun. Mult mai târziu, acum — de pildă, cred mai degrabă că am fost un student rău.

— Cum adică „rău”?

— Rău — în sensul că aș fi putut citi mai mult, că aș fi putut studia mai temeinic în perioada facultății; nu am făcut-o atunci și a trebuit să fac mai târziu, recuperînd. De vină am fost și eu, și timpul. Am urmat facultatea într-o perioadă în care accesul la unele treburi era mai dificil. Oricum, pentru că ați pus o astfel de întrebare, cred că aș prefera să inversăm locurile.

— Înțeleg că ați schimba cu noi, cei născuți în deceniul șase. Oare? Se spune despre studenții de azi „că sînt așa și pe dincolo, că nu prea vor să intre în probleme”. Aveți vreo părere anume?

— Trebuie. Pentru că, în general, în societatea românească se produce un fenomen substanțial și cu totul interesant: generația dumneavoastră. Ea vine cu o foarte bună pregătire și, mai ales, cu o mare seriozitate. În mod firesc va putea duce mai departe și sigur va îmbogăți tot ce a preluat. Generațiile pe orizontală conțeau mai puțin, deși pragurile între vîrste, deci și schimbările, survin ca un tipăt de pasăre. Cred în generația voastră pe verticală și mă simt foarte apropiat ei.

— Este o problemă de vîrstă?

— Este și nu prea. Tot timpul cit am lucrat sub îndrumarea academicianului Giurăscu am simțit că aparțin generației sale. Există desigur și vîrstă biologică și nu putem ignora acest lucru; am înțeles însă oameni foarte tineri și la cincizeci de ani sau mai mult. O generație nu se măsoară prin ani, ci prin idealuri.

— Fotbalul vă place?

— Mă pasionează de-a dreptul, dar, din păcate îmi oferă prea puține satisfacții. „Fenomenul” Baia Mare a dat ceva speranțe, dar nu se va face mare lucru pînă nu se va înțelege odată că și fotbalistul trebuie să aibă constituția alergătorului de cursă lungă.

— Cum se vede un mare oraș dintr-o redacție?

— Poate că mai interesant ar fi un mare oraș într-o redacție... Se vede uneori ca-n ghid — și e rău — sau ca-ntr-un dicționar: cifre, cifre, date. În general se scapă multe lucruri,

căci, un oraș are un suflet, e o ființă vie. Dintr-o redacție el ar trebui să se vadă respirînd, mai mult chiar, cei care-l văd să se afle într-o permanentă stare de veghe.

— Vedeți, e foarte interesant ceea ce spuneți, însă foarte multe redacții se află, în numeroase cazuri, în ipostaze opuse stării de veghe. Asta eufemistic spus. Sintem studenți și ne interesează o mulțime de lucruri pe care acele redacții ni le-ar putea oferi, pe lângă interminabilele coloane care raportează stadiul recoltărilor la sfeclă sau depășirile de plan la șine de cale ferată. De pildă, ce e cu literatura actuală în care, pe lângă infuzia mavisă de noi condeieri, monștrii sacri revin mereu în atenție, iscînd dispute și „incăierări”, simpatii și antipatii? Barbu, Păunescu — de pildă...

— Problema e foarte complexă și ea impune un răspuns... discret. În primul rînd, eu cred în literatura aceasta, în realitatea noastră literară. Am însă înfinit mai puțină încredere în formula „monștrilor sacri”, căci numai perspectiva timpului poate să aducă astfel de formulări. Facem parte dintr-o galaxie literară unde pier și revin mereu luminii. Importanță este însă temperatura arderii.

— Este chiar așa de importantă originalitatea, chiar înțelegă și prin mijloacele „paralitare” care să capteze atenția publicului?

— Originalitatea în creație, cea cu orice preț și pe orice căi, este nocivă. De curînd, un mare artist, Liviu Ciulei, care a dat cea mai mare creație a sa (Furtuna lui Shakespeare — n.n.) spunea că nu-l mai interesează originalitatea cu orice preț, deoarece, la un anumit prag, ea vine din interior, căierării”, ele nu-mi plac de loc, nici din forța lucrurilor. Cit despre „înmăcar la televizor. Sînt încăierări care au loc în ring, acolo unde există reguli severe, adecvate. Dacă ați urmărit „Turneul celor cinci națiuni” la rugby, ați văzut cum, într-un sport dur, se produc foarte puține accidente. Faptul devine mai puțin paradoxal dacă ne gîndim la spiritul de sportivitate, atît de necesar, ce se respectă în astfel de competiții. Încăierări de genul celor de care-mi vorbești îmi lasă un gust amar, căci ele nu respectă nici un fel de reguli. Nu de invenirea unui climat avem nevoie, ci de o atmosferă care să ocrotească valoarea — și asta începînd cu sportul și terminînd cu valorile din știință.

— Înțeleg că vizați și alte domenii,

nu numai cel literar. Filmul, muzica ușoară...

— Și, și. Avem de exemplu o generație teribilă de regizori; Veroiu, Danieliuc, Pintilie, însă nu avem un film mare. Apar greșeli copioase, de genul lui Nea Mărin miliardar, realizat de creatori în dorința de a face concesii publicului și, de aici, de a obține calitatea... notorietății. În muzica ușoară e încă și mai rău, căci sînt acele texte rezibile, atît de departe de poezia adevărată, apoi e patriotizarea și bombasticizarea cu orice preț. Reversul îl constituie valorile adevărate care există; din modestie, din seriozitate, preocupate de muncă, din cauză că „nu fac zarvă” sînt uitate de marele public. Repet, valoarea trebuie să fie bine ocrotită, mai bine chiar decît se face în momentul de față, iar valorile vor trebui și ele să dea mai mult; sînt noțiuni care nu se pot separa. Altfel se întîmplă ca într-un stup; cînd e prea multă gălăgie înseamnă că albinele nu mai fac miere și că acolo a pătruns cineva străin.

— Petre Ghelmez, dacă ar fi trebuit să vă luați singur un interviu, care ar fi fost prima întrebare pe care vi-ați fi adresat-o?

— Dificil de spus... Cred totuși că ea ar fi fost „Cit ai făcut tu, Petre Ghelmez, din ceea ce ți-ai propus să faci astăzi?”.

— Și?

— Și, evident, aș fi fost primul interesat care să afle răspunsul...

— Se obișnuiește ca, în finalul unui interviu, să se ceară interlocutorului, bine înțeles dacă o dorește, să adreseze un mesaj celor care îl soliciți, un sfat, un salut, sau ceva în genul acesta. Ce părere aveți despre astfel de finaluri?

— A transmite un mesaj studenților timișoreni înseamnă a mi-l adresa și mie însumi. La fel și în cazul unui sfat; de altfel în sfaturi nu prea cred, căci ni se întîmplă să nu le putem urma nici pe cele proprii. Totuși, am să vă spun că studenția, ca atîtea altele, e ceva trecător. Este însă perioada cea mai frumoasă pentru lupta ce o dați în favoarea adîncimilor spiritului. Cîștigînd la vîrstă aceasta, aduceți un câștig de cauză pentru noi toți, oferindu-ne o adevărată transfuzie de viață.

Și să nu uitați, vă rog, să priviți chiar și la sondele astea spațiale, care ne arată că viața e totuși, în zonele vecine nouă, un lucru atît de rar în Univers

VALENTIN-LAURENȚIU VIȘAN

CÉLINE

În virtejul de cuvînte

Intotdeauna am avut tîrtăcuța mai mare, cu mult mai mare decît ceilalți copii. Nu puteam niciodată să le port băștile...

Capul a început să-mi fiarbă. Nu mai puteam de bucurie... Distracții, caraghioslecări de tot felul îmi apăreau în cap.

N-aș fi crezut niciodată să-mi umble prin scăfirle atîtea chestii... Fantezii. Toane abracadabrante. Mai întîi am văzut totul în roșu... Ca un nor umflat de singe... Și a apărut în mijlocul cerului... Și pe urmă s-a descompus... A luat forma unei cliente... Și încă de o mărime uluitoare!... O porție colosală... A început să facă comenzi... De-acolo de sus... Din aer... Ne aștepta... Să ne mișcăm cu toții. Să ieșim repede din Pasaj... Și tarara!... Da' toți în cor!... O secundă nu se putea pierde...

Și pe urmă a coborît, a intrat pe sub acoperișul de sticlă... Ne ocupa tot Pasajul... Își dădea ifose acolo, la înălțime... A vrut să nu mai rămînă nici un prăvăliaș în prăvălie... nici un vecin în maghernița lui... Chiar și Méhonia venea cu noi. Ii crescuseră trei mîini și pe urmă patru mînuși gata îmbrăcate... Îmi dădeam seama că lumea pleacă să se distreze. Cuvintele jucau în jurul nostru ca în jurul oamenilor de la teatru... Cadente țuți, imprevizibile, întonații magnifice... Irezistibile...

Din culisele cafe-concertului-ului „Le Grenier-Mondain” în față la 96, uite că iese o orchestră de soliști perfecți... Se adună departe de măroacă. Muges trei acorduri strășnice... Viori, cimpoaie și harpe... Tromboane și bași suflă înăuntru, rad așa de bine, așa de tare, că toată haita urlă de plăcere.

Traversînd piața Veneția o vijelie a umflat-o pe Clientă. La Operă s-a dilatat de două ori... de 100 de ori pe-atît!... Toți vecinii ca niște șoareci se repezeau pe sub fustele ei... Abia se ghemuiau, că țîșneau înnebuniți... Se întorceau să se ascundă în adîncimi... Ieșea o harababură groznică.

Din strada Gombust, ne ajung în ecou rafalele celor cinci mii de strigăte de la catastrofă... Sînt mulțimi ce se strivesc în piața Gaillon... E furia Omnibuzelor... fantazia ce continuă... Cel ce face linia Clichy-Odéon ară prin gloata înnebunită. Cel de Panthéon-Courcelles îi lovește din spate... le răs-pindește bucățelele. Ni le picură pe tarabă... Taică-meu geme lingă minte: „Dac-aș avea măcar o trompetă!” De disperare se jupoaie, se dezbracă repede, se urcă pe Banca Franței, și uite-l cățărînd pe orgoliu... Ii smulge minutarul... Coboară cu el. Ii ține pe genunchi și-l pipăie... Ii fascinează... Ii înveselește. Am putea să ne amuzăm cu toții... Da' uite că o cavalcadă a „Gărzii” vine în viteză de pe strada Méhul... „Madeleine-Bastille” se ciocnește se dă peste cap, se rostogolește peste grilajul nostru... Din fericire totul e sub nivel! Osia ia foc, camionul arde și trosnește... Tromba se lovește, se prelinge, renaște, se sparge de Comedia Franceză... În acel moment totul ia foc... acoperișul se smulge de pe clădire, se ridică își ia zborul, arzînd spre nori... Frumoasa artistă „la Méquillibre”, în fundul lojei ei, se încapătinează să-și spună poezia... E ticsită de versuri, înainte de a apare pe scenă... Iși freacă așa de tare gîșă, că se poticnește... se răstoarnă în fundul căminului... Scoate un strigăt fantastic... Vulcanul a consumat totul... Nu rămîne nimic pe lume, decît focul din noi. Un roșu teribil care se apucă să-mi mugească în temple cu ajutorul unei bare ce agită acolo totul... sfișie angoasă... îmi înfoaie fundul tîrtăcuței ca o supă în flăcări... luînd bara drept lingură... Nu mă va mai părăsi niciodată.

(Louis-Ferdinand Céline, Mort à crédit, Gallimard, Paris, 1972, p. 90-97).

Traducere: TUDOR DRAGOMIR

Sînt santinelă, undeva în noapte și ceață. Foișorul scriștie din toate încheieturile, ca o vioară în mâinile unui nebun. Zăpada viscolită aduce din hăuri albe urlete de lupi infometati, filfiit de păsări nocturne. String mai tare la piept pisto-lui mitralieră, dar și el e rece ca un ca-veu.

Intr-un răstimp de liniște adîncă ațipesc. Mă trezește țipătul unei cucuvele prelins în ureche, în jos, în vine.

Trecute să patrulez, trebuie să fiu vigi-leni. Să veghez. Acum țara doarme. Fe-mei, copii, bătrîni. Dușmanul poate fi pe aproape...

Cobor în fînoarele de ceață. În urmă, si-lueta oisorului se stinge în spuma nopții.

Patrulez
Acum mă întorc. Foișorul începe să prin-dă contur cu cit pașii mei smulg mai mult din distanță.

FĂRĂ SANTINELĂ

O, dar parcă nu e cel al meu! Oare e al celui de la postul cinci sau... Nu, nu poa-te fi. E ceva ciudat. În locul picioarelor de fier văd niște trenuri de aterizare, scara duce spre o trapă care ascunde, poate, o altă lume. În locul acoperișului în patru ape e o cupolă împinată cu tot feiul de antene și radare.

Acum sînt sigur că am halucinații. Cine știe ce se întîmplă cu mine... Urc scara cu gîndul să ajung sus în foișor și să dau telefon comandantului gărzii, să-l anunț că nu mă mai simt apt să rămîn în post, să mă schimbe. Dar sus nu găsesc nici un telefon, ci un întreg tablou de comandă, li-cărînd în semiobscuritatea azurie a unei... astronave. Cel puțin asta e concluzia mea, după ce am văzut și am pipăit totul în ju-rul meu.

Gîndurile-mi viscolesc.
Trebuie să fac ceva. Să anunț corpul de gardă. Dar unde e? Unde sînt eu însumi?

Cobor treptele în fugă și abia jos îmi dau seama că nu mai e noapte. E zi, ziua unui alt tărîm. Nu mai este ceață. E un soare alb, alb și razele-i sînt aidoma aripi-lor unui porumbel. Nu e zăpadă nicăieri și totuși pretutîndeni e atît de alb și de cu-rat! Ca-ntr-un paradis. Îmi pare că aud gîndurile altor oameni, gînduri pure despre dragoste și prietenie și pace.

Din zare se apropie un grup de ființe ca și mine. Gîndurile lor nu se ascund. Sînt curate. Și eu nu mai trebuie să strig din tot pieptul: Stai! Cine e? Nici: Stai, Stai, că trag! Nu mai trebuie să le cer parola.

ROBERT KOCHER

Dat fiind faptul că luna octombrie a marcat **redeschiderea majorității cluburilor de jazz** din țară, propunem o revenire pe acest „traseu” din ce în ce mai circulat și cu tot mai multe centre de referință.

Astfel, la Sibiu (la Casa de cultură a U.T.C., vinerea) clubul condus de Nicolae Ionescu a ajuns la tema cu numărul 227, aflîndu-se în pregătire. **Gala formațiilor sibiene de jazz** ce va alinia formațiile Meridian, Radu Ghizășan, Vocal Jazz Quartet, formația Liceului industrial nr. 6 și un debut, Big Bandul condus de profesorul Constantin Iridon. Tot în acest an clubul îi va avea ca invitați pe „Gramofon” — Timișoara, Ansamblul Casei Armatei din Cluj-Napoca, Piti Vintilă (Zalău) și Virgil Mihai (Cluj-Napoca). ● **La Cluj-Napoca** (la Casa de cultură a studenților, miercuri) se constată afluență crescîndă a bobocilor, care aproape au dublat numărul participanților la reuniunile de „e-

zează audiții prezentate de Harry Tavidian, autorul primei prezențe jazz la tradiționa-lul festival „Pontica”, prin lucrarea „As-censiune pentru big band și quintet de jazz”. ● **La Pitești** (la Casa de cultură a municipiului) sub îndrumarea lui Nicolae Gheorghiu și Alexandru Rădulescu se or-ganizează frecvent prelegeri și audiții de jazz. ● Clubul de jazz și rock din Galați (Casa de cultură a studenților, duminică) condus de inginerul Cornel Stranski l-a avut ca invitat în 17 octombrie pe Mihai Berindei, care a conferențiat despre înce-păturile jazzului românesc. ● O impresie plăcută a constituit-o pentru Florian Lun-gu, clubul de jazz din Piatra Neamț (de la Clubul tineretului), condus de Dinu Nico-lau. Rezultatul: formația clubului a fost prezentată în emisiunea sa radiofonică „Jazz Forum”. ● **La Iași** există două clu-buri, unul condus de George Pinzaru (la Casa studenților, lunea), celălalt condus de

Interferențe jazz (II)

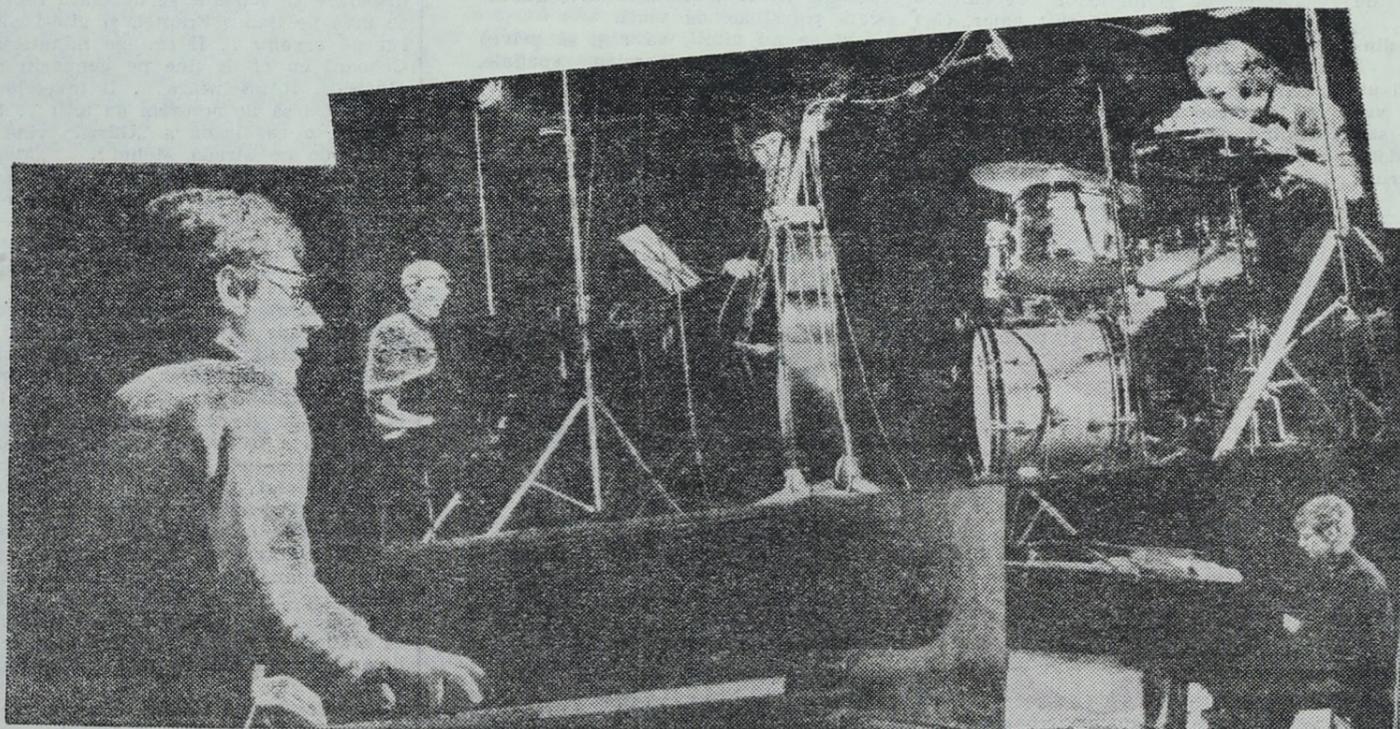
ducație și pedagogie a jazzului”, după cum le caracterizează Iosif Viehmann, pre-sedinte clubului. ● **La București**, vetera-ranii Mihai Berindei și Ion Tanoviceanu au reveni la o „gazdă” mai veche, recep-tivă la manifestările jazzistice (Casa de cultură a sectorului II, marțea) menținîndu-și bunele obiceiuri de culegători și di-fuzori de informații între cluburile din țară. ● Tot în Capitală, se bucură de succes noul club condus de redactorul ra-dio Florian Lungu (la club „A”, joia) și se așteaptă redeschiderea clubului de la Biblioteca Centrală de Stat, condus de Păter Bányai. ● **La Brașov** și-au reluat activitatea „Studioul de jazz” condus de Alexandru Șipa (la Școala populară de ar-tă, vinerea) și a cărui Gală jazz și rock este în pregătire, și „Estudiantina Jazz Club” (la Casa studenților, lunea) sub conducerea studentei Eugenia Brăescu, care și-a pro-gramat pentru luna decembrie un concert cu formația Marius Popp. ● Dintre clu-burile mai noi, cel mai promițător pare cel din Zalău (la Casa de cultură a muni-cipului, marțea) condus de către medicul legist al județului Sălaj, Ioan Vintilă. Șe-dința festivă de deschidere a clubului din 23 octombrie, a prilejuit citeva „interven-ții” ale invitaților bucureșteni: Mihai Berindei, privitor la istoricul jazzului rom-ânesc, Florian Lungu, cu un memorial Richard Oschanitzky, Ion Tanoviceanu, despre semnificația și organizarea cluburi-lor de jazz. Au mai participat Nicolae Ione-scu și Iosif Viehmann. A doua zi, aceiași invitați, în aceeași ipostază, au fost oas-peții clubului din Cluj-Napoca. ● **La Tîrgu Mureș** (Casa de cultură a U.T.C.) activează un club de jazz sub îndrumarea ingineru-lui Ștefan Darvaș. Membrii acestuia s-au bucurat de prezența lui Johnny Răducanu în spectacolul „Poezie, dans, muzică” la teatrul din localitate. ● **La Constanța** (la Biblioteca municipală, marțea) se organi-

zează audiții prezentate de Harry Tavidian, autorul primei prezențe jazz la tradiționa-lul festival „Pontica”, prin lucrarea „As-censiune pentru big band și quintet de jazz”. ● **La Pitești** (la Casa de cultură a municipiului) sub îndrumarea lui Nicolae Gheorghiu și Alexandru Rădulescu se or-ganizează frecvent prelegeri și audiții de jazz. ● Clubul de jazz și rock din Galați (Casa de cultură a studenților, duminică) condus de inginerul Cornel Stranski l-a avut ca invitat în 17 octombrie pe Mihai Berindei, care a conferențiat despre înce-păturile jazzului românesc. ● O impresie plăcută a constituit-o pentru Florian Lun-gu, clubul de jazz din Piatra Neamț (de la Clubul tineretului), condus de Dinu Nico-lau. Rezultatul: formația clubului a fost prezentată în emisiunea sa radiofonică „Jazz Forum”. ● **La Iași** există două clu-buri, unul condus de George Pinzaru (la Casa studenților, lunea), celălalt condus de

Alexandru Cărăușu (la Casa de cultură a municipiului, marțea) și la a cărui ședință de deschidere au evoluat în recital Ion Baciu jr. (pian), Constantin Ulinici (bas) și Valeriu Pavel (baterie). ● Se vor deschide în luna care urmează și cluburile de jazz de la Roman, sub conducerea lui Mircea Iancu și Vaslui, condus de profesorul Dan Crișan. De asemenea, există un nucleu jazzistic la Reșița (la Școala populară de artă) sub îndrumarea lui Adrian Mieșă, cit și la Oradea (Casa de cultură a sindicatelor) unde s-au difuzat muzică și filme de jazz. ● **La Lugoj** există un sufletist, Ștefan Katona, care și-a oferit serviciile (discuri, benzi, organizări de concerte) dar nu a găsit încă răspuns la instituțiile cul-turale locale. ● **La Timișoara**, cu colab-orarea lui Cornel Secu, Nicu Manda, Dan Avramescu, Ioan Băcălețe, s-a statonnicat clubul studentesc de jazz la Casa de cul-tură a studenților, sala 103, bilunar, lunea, audiții, filme, invitații. În acest sens, cu participarea lui Eugen Gondi și Liviu Bu-toi, luni 19 noiembrie va fi prezentat în premieră LP-ul lui Johnny Răducanu intitulat „Conexiuni” (recent înregistrat la Electrecord), cit și selecțiuni dintr-un concert susținut de Johnny Răducanu, Eugen Gondi, Radu Goldiș și formația „Gramofon”, în aprilie 1977 la Sala Olimpia din Timi-șoara.

IOAN BACALETE

P.S. Un jazz-portret ION BACIU JR. — cum intenționasem de mult — este o întreprindere riscată la un muzician aflat în plină formare și care la 20 de ani atacă la pian electric maniera dificilă a lui Chick Corea. Deoarece, Ion Baciu jr. a dat curs invitației noastre de a concerta cu grupul său la Casa studenților, în luna decembrie, credem că un medalion artis-tic ar fi mai potrivit după ce-l veți as-culta. Pînă atunci vi-l oferim în trei ipos-taze fotografice ale ascensiunii sale scenice.

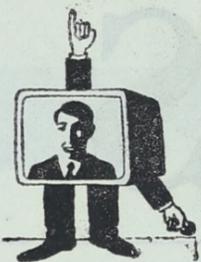
Paradoxuri: atitea mode cite „modurile” lumii de a fi pe placul celor care schimbă pro-vebele și zicătorile lumii a-jușind a spune că „haina schimbă pe om!” (de ce?). Căci, din contră, omul face ha-na dar depinde cum? O face în întreprinderile de confecții — pentru toți —, o mai face și în atelierile de croitorie (și pentru studenți) și, același om, și-o face și singur căci, cum zic aceleași... zicători: „ne-voia îl învață pe om!”. Pe u-nii îl învață la rău, pe alții la bine, pe unii: un „tiv pe adresa dumneavoastră, sau „in-demnarea de duminică dimi-neața”, pentru că, nu-l secret, dar aproape toate micile pro-bleme le rezolvăm duminică, zi de odihnă, care de mult timp Noroc cu „Albumul duminical”, a devenit zi de ergoterapie, cu prietena celor care vor să fie mereu copii, această Woody, inventivă și năstrușnică cioc-nitoare, destul de versată, de altfel, uneori pe teme vesti-mentare. Dar nu despre ce fa-cem duminică e vorba ci des-pre cum și cit timp ne facem pentru cite un „respiro” pen-tru un somn în plus (care a-juță la frumusețe), pentru un film, un teatru, pentru o car-te (cu file scrise) sau, poate, pentru o carte de etalare (la canastră), pentru o muzică bu-nă. Printre acestea n-ar strica să mai inventăm cite-o piep-tănătură, să concurăm cu idei-le noastre marii creatori de modă, să nu ne lăsăm induse în stidarea Mirelei di Lazaro, care preferă pieptănăturile simple, cu păr lung și strins pe lingă cap, sau de Lanceti care prea propovăduiește nu-mai pe blondele de pieptănă-turi voalate, aerisite, sau pe Dior, încă viul Dior (nu vor-besc de moartea lui biologică, ci de viața sa lungă în modă) își lansează pe ringurile mo-dei fete drăguțe, în rochii de cea mai îndrăzneală culoare și desen și pieptănături pentru care lumea are un simplu și gustos cuvînt „dulci”, mai mult scurte decît lungi, mai mult „creț” decît „pe val”, cu pomeții obrașilor expuși astfel într-un cadran cit mai inocent.

Vorbesc mai înainte de timpul pe care vrem să ni-l fa-cem numai al nostru, cu a- ceeași intenție de a nu ne ne-glija posibilitatea de a fi uni-ce! De ce să imitam? De ce să nu ne realizăm singuri sau singure cele necesare așa cum marii stilști (nu numai în mo-dă) o pot face.

Cu pieptănăturile a fost in-totdeauna o chestiune de de-licatețe, cu atît mai mult în a-cest an cînd pălăriile au un succes nemaipomenit. Puteți să îndrăzniți să purtați orice model: bor mic, basc, bonetă „militar”, turban, căcuțițe imense, mai ales din blană, cit despre culori, le alegeți!

Se pare că anul acesta, un an mai binevoitor și mai calm mai ales în modă, nu ne obli-gă la excese de nici prea larg și nici prea lung (și nici la o-monimele acestora), de aceea, chiar dacă vorbim despre păr, acesta poate fi așa cum do-rește fiecare, lungimea lui, in-diferent care, fiind la modă. Totul e să ne facem timp, să îndrăznim să încercăm, apoi să îndrăznim să arătăm rodul cău-tărilor noastre. Păcatul este că fuge repede acest subiect pe care-l măsoară clepsidra, și uite-așa stăm să ne gîndim, că poate pînă hotărîm apare ceva mai nou și mai frumos.

LIA LUCIA PETRIC

LÓVÁSÁR

I
Felindultságát még mindig úgy
emlegetik
a betérők között az erre valók az
elkülönült rátermettek és mi
valamennyien
akik együtt vagy külön külön
fölvetjük a lehetőség lehetőségét
a személytelen szemben ülő
irányában
és utána semmi földrehajló
(áldozati)
füstök süllyával vetekedik holnapig
még holnapig a reszkető
együvértartozás
átmenet nélküli lélekfordulat
beköszönt
hidegében asszonyunkká ki lett
azóta

II
nap mint nap betevő falatnyi hegyet
a konjunktúra éhes tarsolyába
besöpörve
vásárolók tehetetlenségéhez illő
megbízhatatlan napsütésben
legfélétebb
gondjaink alatt Mazepa divergens
lovai

III
és tőle jobbra is balra is
a halál tucatnyi kihagyhatatlan
lehetősége ék pedig kicsérélték
egymás közt legrosszabb lovaikat.

SALAT LEVENTE

Concerto solo

aki fehéren maradt
csontig bevéseltlenül

így hát
tenyerébe metszve
a féktelen igazság
lehetőségeivel
megmaradhat még
a bőbeszédűség
látzatában
még

azután
lapozunk egyet
érkezvén ezáltal
a következtetések
örjítő
hegedűibe

VISKY ANDRAS

Beobachtung im pendelverkehr

unfällig
im mässigen gleichgang
des verkehrs baumen
sprechsetzen auf
vermutungen geben laut
gemittlitten wird
vor kälte
in wolkigen gedanken
die sich
abgründig in den
verborgensten falten
festsetzen während
die fahrt weitergeht
die vorherige sprachlosigkeit
im äusseren wieder
aufgenommen wird
und
der weg sich nach hinten
fortsetzt

Durchbruch

bei meinem durchbruch
fallen steinchen ab
die bunten sammle ich ein
und lege sie in mein album
vom grossvater geerbt

ich selbst
erkenne mich kaum
in seinen bildern

deren gewicht
meinem fortgang
eine frische brise
in die segel setzt
mir den atem raubend
fast
stirbt ein körnchen
im dunkel der letzten seite
doch sind viele augen
glaub ich
des schatten tod
kommt dann licht in die sache
darf ich die bilder ordnen
und mir meinen weg wählen

danksagung

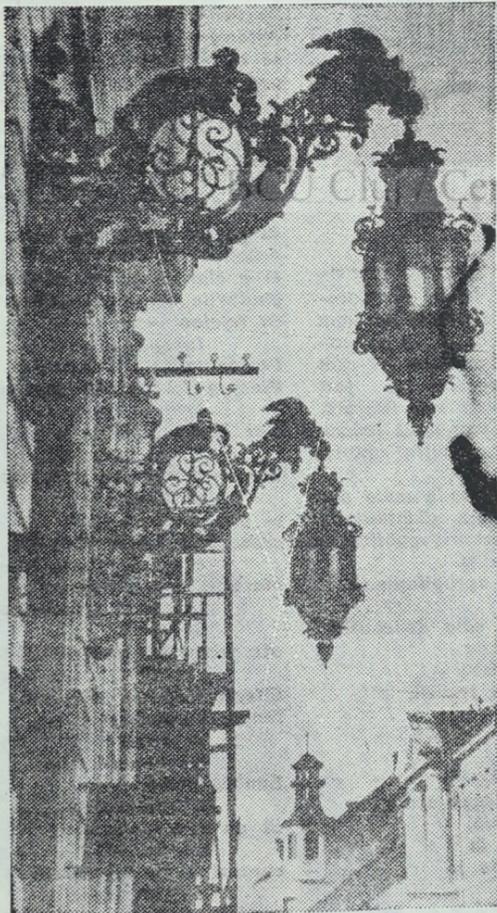
er wollte zum bach

zur stätte des täufer
da brachte sie ihm wasser

in einem tonkrug
mit sächsischen blumenmotiven
heiliges wasser
seither ist die seele nicht mehr
trocken

sie gefriert nun
im frühjahr wird sie warm
so erhalt und zerfrisst
das wasser aus dem tonkrug

den du trugst
ich danke

Über ein bild

sie stand da

die hände nicht gefaltet
sie glaubt mehr

als die seele einer an Maria
verblühten

er gab ihr blaue tiefe augen
und ein weisses kleid
es ist lang und an den rändern

mit sächsischen blumenmotiven

ich weiss nicht mehr welche
das haar offen und braun
so kam sie zu mir

ich wollte ihr die schuhe schnüren

sie nahm meine hand
und ging

ARHIVA

ARS AMATORIA

CALUL

MOTTO: Calul moare, omu moare
Fără nici o aprobare.
Personaje: piese negre: Regina, Calu,
Regele, Nebunu, două turnuri, pionii.

Runda I

Se va juca la o anumită oră, pe cît
posibil la fix. La ridicarea cortinei
Regina mîngie cu tandrețe Calu.

Nebunu: Este ora „h” și Calu are nevoie
de liniște!!!

Regina: Calule, căluțu meu...
Datu-mi-te-a taică-meu.

Nebunu (aparte): Aștia iar încep! (apoi
cu glas declamator):
Ce e val este și cal

Mă sui pe coama valului
Și dau bice calului!

Regina: Asta nu-i cal de bătaie! Poate
te prind că te sui pe el!

Nebunu: N-am ambiție dacă nu-l călă-
resc (se apropie de cal).

Calu: (se scarpină nepăsător cu copita
în nas. Apoi reacționează brusc
lovindu-l pe Nebun cu piciorul).

Nebunu: Dobitoarele! Să vezi ce-ți fac!

Regina: (se încruntă ca pașa): Ești
nebun!

Nebunu: Dacă vrei să știi, sînt nebun
delegat. Caut potcoave de cai morți
și cai verzi pe pereți. (Începe să
vopsească în verde Calu).

Calu: (se urcă pe perete).

Regina (il apucă de unul din membre
și-l trage jos, începînd din nou
să-l mîngie. Calu este străbătut
de către fiori). Apare Regele. Re-
gina încremenește în pătrățelele ei.
Nebunul se scarpină în dosul Re-
ginei la degetul cel mare de la
piciorul drept. Regele începe să
bată șaua ca să priceapă Calu.
Calu pricepe. Apoi bate Calu ca
să priceapă Regina. Regina nu
pricepe.

Regele: De cite ori să-ți spun să nu te
mai joci cu Calu?!

Regina: E Calu meu și n-astepta
De două ori să-ți spun! (Cortina)

GEORGE ȚARA

JURNAL DE PIERDUT

(INSEMNARI DESPRE UN
CĂMIN CULTURAL)

20 mai: Azi am avut o ședință cu
cîțiva poeți-tărani din comună. Le-am
citit cîteva pagini din Dicționarul de
rime și i-am trimis la lucru.

21 mai: Încerc în ultimul timp o cola-
borare a folclorului cu etnografia. Sînt
șanse. La ședința folcloristică de astăzi
a participat cu viu interes și meșterul
în etnografia locale, badea Vasile. În
timpul ședinței ne-a cioplit cîte o lingură.

22 mai: Am descoperit zilele trecute
într-o poeniță, singur singurel, un
rapsod. Cînd m-am apropiat mai bine
era o rapsoadă.

23 mai: Se conturează și la noi aici
în sat o mișcare artistică. Tovarășul
plutonier major insinuează că eu sînt
șeful.

24 mai: Azi am prezentat pe scena
casei noastre de cultură un spectacol de
satiră și umor. Toată lumea a ris și m-a
arătat cu degetul.

25 mai: Mi-am cîștigat deja un bine-
meritat renume în sat. Deunăzi mi s-au
comandat la o nuntă cîteva strigături.
Nunta s-a spart.

LUCIAN PERȚA

Frumos mai este afară

Mara Nicoară

Frumos mai este afară, înalți plopii.
Mai înalți decît turnul din Pissa.
Lumina face bucle pe bulevard.
Călătorim cu viteză prin lume, e bine,
nu vă mirați, eu calc gulerul zeilor
pentru iubitul care va veni.

Frumos mai este afară. Îmbătrinesc
cu fiecare clipă la tirguleli.
Frumos mai este afară, dar
eu intru în casă
și trag bine zăvorul.

Spațiul umbrei sepulcrale

Dan Laurențiu

Sandaua lui Socrate-o port acum
În sens transcendental și aprioric
Înspire cetatea criptică de fum
Intr-un amurg ascetic și hipnotic.

Iar cînd ciolanul solitudinii împare
L-or termina de ros imperii zgometoase,
Eu, edificiul unei școli primare
Voi fi o brumă ireală peste case.

Căci vin din spațiul umbrei sepulcrale
Din barurile-albastre fără număr,
Din șanșuri din tranșee, în sandale
Cu brațu-mi social bătîndu-mi pe umăr.

— Am devenit așa de apolinic
Că deodată prăbușit pe schele
Încerc și nu mai pot să mă ridic
Prins în paianjenii orbitei mele.

LUCIAN VASILIU

Sfintul Gheorghe cel fals

după Șt. Augustin Doinaș

Acum vreo nouă luni cam înspire seară
Veni un prinț trimis de domnul
pe pămînt

Cu gînd secret el se opri-ntr-o gară
Unde-auzise el că viața e ușoară
Și-a fi student e magicul cuvînt,
Și se afla-n complex juna Maria
O belă florelinte; colegilor de preș,
El o văzu și-atunci îi scrise poezia
Despre iubirea lui, despre făclia
Ce ea însă o zvîrle cu dispreț.
Se-nfuri atunci heraldul și dintr-un
magazin

Cu firmă luminoasă, uriașă —
Un shop — își cumpără un vin
Vreo patru blugi, casetofon, antimigrin
Și-ajunse-așa la dînsa sub cămașă,
Și aripa Mariei a-nceput să crească,
Iar cerul știe sigur ce urmează,
Are-un copil ce vrea să-l dăruiască
Cuiva de care-apoi să nu-și mai
amintească.

De sfintul Gheorghe întrebați
Păi el ce să mai facă. Tot migrează.

CONSTANTIN MARASCU

INTELEPCIUNEA

STRĂZII (18)

„Lenea este obiceiul de a te
odihni înainte să fii obosit”.
(Jules Renard)

POESIS

PATERSON e un amplu poem în patru părți — despre faptul că omul în sine e un oraș, căutând, împlinind și sfârșind pe căi ce pot fi intruchipate de diversele aspecte ale unui oraș — conceput poetic — a oricărui oraș, toate detaliile acestuia putând să exprime convingerile sale cele mai intime. Cartea a Doua cuprinde replicile moderne. Cartea a Treia va căuta o limbă care să le dea glas, iar Cartea a Patra, rîul dincolo de cascada, va rememora episoade anterioare — toate cite le poate infăptui un om într-o viață.

Prefață

„Fructul căutării e rigoarea frumuseții. Dar cum să aflăm frumosul, cînd e ferecat în minte dincolo de orice mustrare?”

Să alcătuești un început din detalii particulare, văzînd în ele generalul, căutînd suma, prin mijloace imperfecte — Adulmecînd copacii, precum un ciine într-o mulțime de ciini, Ce altceva ne mai rămîne? Ce să faci? Ceiași au rupt-o la fugă — după iepuri. Numai ologul rămîne — pe trei picioare. Scarpină-l pe cel din față înșeală-i și mințică. Scurmă. un os mucețit

Deoarece începutu-i negreșit sfîrșitul — căci nu cunoaștem nimic, simplu și curat, dincolo de propriile noastre complicații.

Totuși nu-i

întoarcere: crescînd din haos, miraculosul fruct a nouă luni, orașul bărbatul, o identitate — nu se poate altfel — o întrepătrundere în ambele sensuri. Crescînd!

Efigie și revers! cel beat și cel treaz; ilustrul și trivialul; mereu unul. În necunoaștere o anumită știință, tar știința, nedispersată, propria și dezlegătoare.

(Sămînța plurală,

înșesată de detalii, stătută, se pierde pe fluviu și-n minte, rătăcind dusă de aceeași drojdie murdară)

Crescînd din haos, crescînd saturat de mulțimi.

E-un soare ignorant

răsărîna în fanta sorilor scofilciți, astfel că nicicînd în astă lume nu va trăi bine omul în trup decît murînd — și nu se va cunoaște murînd; dar asta-i scenariul său. Se reinnotește în adunare și scădere, urcînd și coborînd.

iar meșteșugul,

uzurpat de idee, crescînd mereu, să ia seama ca nu cumva să scrie doar niște poeme veștede...

Minți ca niște paturi întotdeauna gătite (mai dure ca stîncă malului)

ostile, ori doar neputincioase

Rostogolindu-se creastă-naltă

dedesubi, asalt și retragere, un aprig vacarm: plutînd precum aerul, purtat de barcă, multicolor, aluviune marină —

de la matematici la detalii particulare — divizat precum roua, în

cețuri plutoare, ce să cadă-n ploate și să fie iar adunate-ntr-un fluviu ce curge și cuprinde totul:

scoici și vietăți minuscule

și-astfel ajungem la om, la Paterson

Paterson se-ntinde-n vale sub cascada rîului Passaic apele lui vlăguie descriînd conturul spatelui. El doarme-ntors pe partea dreaptă, capul lîngă tunetul de ape ce-i umplu visele! Etern dormind, visele sale străbat orașul unde el persistă nevăzut Fluturi poposesc pe urechea-i de piatră. Nemuritor, el niciodată nu mișcă ori se deșteaptă, rareori văzut, deși respiră și subtilitatea vibrațiilor sale trăgîndu-și substanța din zvonul rîului în cascada

animă o mie de oameni-roboti. Care necunoscîndu-și nici originile nici temeiurile dezamăgirilor, pășesc în afara trupului fără scop

cel mai adesea, ferecați și uitați în propriile dorinți — nedeșteptați din toropeală

— Spune: nici-o idee neîntreruptă-n lucruri — nimic decît fațadele pustii ale caselor

și copacii cilindrici

îndoți, aespicați de prejudecăți și furtuni — despicați, brăzdați, mototoliți, minjiți —

secreți — în trupul luminii!

De deasupra, mai înalt decît turlele, mai înalt chiar decît edificiile birourilor, din cimpii mîloase abandonate brazdelor cenușii de iarbă uscată, oțetar negru și tulpini veștejite de bălării, noroi și deșisuri cotropite de frunze uscate — sosește rîul rostogolindu-se deasupra orașului prăbușindu-se de pe buza defileului într-un rîcoșeu de ape și cețuri diafane —

(Ce limbă comună să descilcești?)

... dărăcîță în rînduri drepte de buza cu un parapet a unei stînci)

Un bărbat ca un oraș și-o femeie ca o floare — iubindu-se unul pe altul. Două femei. Trei femei. Nenumărate femei, fiecare ca o floare.

Dar

numai un singur bărbat — ca un oraș.

William Carlos Williams

PATERSON

Cu privire la poezile pe care vi le-am incredințat; sinteți atît de amabil să mi le restituiți la noua mea adresă? Și fără a vă mai ostent să le comentați dacă veți găsi acest lucru stînjitor — cîc telefonul și vizita mea la dumneavoastră au fost cauzate de o criză sufletească și nu de una literară.

Mai apoi știu foarte bine că sint mai mult femeie decît poetă; și că mă interesează mai puțin editorii de poezie cit... viața... Dar ei au pornit o anchetă... iar ușile mele vor rămîne pe vecie ferecate (așa cel pușin nădăjduiesc) tuturor lucrătorilor din domeniul fericirii publice, a filantropilor de profesie și altora ca ei.

Alungate din urmă, cum sint apele apropiindu-se de margine, gîndurile lui se întrepătrund, rîcoșează și-și croiesc cale dedesubt, se ridică deviate de stînci și se întorc dar se opintesc iar înainte — sau iscă o volbură se rotesc, însemnate de-o frunză sau o spumă cleioasă, pîrînd să uite

Iși reiau mai apoi înaintarea și sint înlocuite de hoarde succesive ce le-mping din spate — ele fuzionează acum netede-sticloase cu propria lor înșeală, liniștite ori pîrînd a se liniști cînd la capăt fac saltul ameșitor la concluzie și cad, cad în aer! ca și cînd

ar pluti iertate de greutatea lor, despicate în fișii; ameșite, turmentate în catastrofa căderii plutînd fără reazăm

ca să izbească stîncile: într-un tunet năpraznic de parcă trăznetul ar lovi. Toată imponderabilitatea pierdută, greutatea revenindu-le în recul, o furie oarbă a fugii făcîndu-le să cadă peste

cele care le urmează —

rămînîna totuși în șuvoi, reluîndu-și

cursul aerul plin de tumult

și de burnița de apă

conotație a aerului, asemeni lui

umplînd vidul.

Și-acolo împotriva-i, se-ntinde mîgura scundă. Parcu e la capul ei, sculptat, mai sus de cascada de rîul liniștit; scitale colorate în tainița

acelor stînci; ferme și iazuri, lanuri și cactusul sălbatic, înflorit în galben... întoarsă spre el, brațul lui sprijinînd-o, lîngă Valea stîncilor, adormit.

Perle la gleznele ei, păru-i monstruos smălțat cu flori de măr e risipit împrejur prin poienile întinse, trezîndu-le visele — unde cerbii aleargă și rățoiul de pădure își face cuibarul

să-și aperse penetul.

În februarie 1857, David Hower, cizmar sărac cu familie numeroasă, rămas fără de lucru și fără bani, adună o mulțime de scoici din pîriul Totch de lîngă orașul Paterson. Încercînd să le mînințe, află în ele multe substanțe tari la mestecat. Mai întii le aruncă, dar în cele din urmă arată cîteva unui bijutier care îl dădu douăzeci și cinci de dolari pentru toate. Mai tîrziu descoperi și altele. O perla cu un lustru fin fu vîndută apoi la Tiffany la suma de 500 de dolari, iar mai tîrziu Impărătesei Eugenia pentru 2.000 de dolari fiind cunoscută de atunci înainte drept „Perla reginei”, cea mai frumoasă de felul ei din lume.

Veștile acestei vînzări creară o asemenea senzație încît goana după perle începu în toată țara. Scoicile din pîriul Notch și din alte ape fură adunate cu sutele de mii și distruse, fără rezultat ori cu rezultate neînsemnate. O perlă mare, rotundă, cîntărînd patru sute de dranuri și care ar fi putut deveni cea mai minunată perlă a vremilor noastre fu distrusă cînd scoica fu pusă la fierț pentru a fi deschisă.

De două ori pe lună Paterson primește depeșe din partea Papei și a lui Jaques Barzun (Isocrate) operele lui

au fost tîlmăcite în limba franceză și portugheză. Iar funcționarii de la Spune! Nici-o idee neîntreruptă-n lucruri. Domnul Paterson tocmai a plecat

să se odihnească și să scrie. În autobuz poți să zărești ideile lui șezînd ori stînd. Gîndurile lui poposesc din zbor, se risipesc —

Cine-s acești oameni (ce matematică complexă) între care mă zăresc în oglinda riguros alcătuită a gîndurilor lui, lucind de luciul pantofilor și

bicicletelelor?

Ei pășesc incommunicado, ecuație fără soluție, totuși sensul ei e clar — ca ei să poată vieții gîndurile lui sint trecute în Cartea de telefon —

Incep!

Perfecțiunile sint sporite Floarea își resfiră petalele colorate larg în soare

Dar limba albinei

nu le găsește

Ele se-nfundă-napoi în lut strigînd

— poți numi strigăt ceea ce se furîșează-n ele, un tremur cum se ofilesc și pier:

Mariajui lor a început să aibă sensuri cutremurătoare Strigînd

ori acceptînd satisfacți mai mărunte: cîțiva rătăcesc către

Coastă fără de folos —

limba îi ocolește

și ei mor

incommunicado.

Limba, limba

ii trădează

Ei nu știu cuvintele

ori nu au

curajul să le folosească

— fecioare din

familii scăpătate ce s-au ascuns

în munți: fără cuvinte.

Ele pot asculta torentul din

muntea lor

și li se va părea străîn.

Iși întorc atunci spatele

și-s gata să leșine — își revin!

Viața-i dulce,

zic: Limba!

— limbă-i

divorțată de mințile lor

limba..... limba!

In românește de MARCEL POP-CORNIȘ

COLEGIUL DE CONDUCERE:

FRANCISC ALBERT, PETRU ANDEA, VIOREL BOLDUREANU, TEODOR BULZA, GHEORGHE CRIȘAN, LIVIU CRIȘAN, MILOȘ GEORGEVICI, MIHAIL GLAJA, ROXANA IOANA, NICOLAE LENGHER, ION NEAȚA, LUCIAN NEGRUȚIU, VALERIU PANASIU, MARCEL SAMANȚA, ALEXANDRU VAIDA, VALENTIN VIȘAN.

FORUM STUDENȚESC. ADRESA REDACȚIEI:

Complexul studențesc, căminul 15, camera 1, telefon 21945 sau Casa de cultură a studenților, bv. Tinereții nr. 9, camera 101, telefon 14907. Permanența la redacție, zilnic între orele 20-22 la sediul din complex. Ședințele de redacție, luni și joi, ora 20,30 la Casa de cultură a studenților.

COLECTIVUL DE REDACȚIE:

IOAN BACALETE (redactor principal), GHEORGHE CRIȘAN (redactor șef), MIHAIL JUNEAN, NICOLAE LENGHER (tehnoredactor), MONICA MILIVOI, LIA PETRIC, ȘTEFAN POPA, MARCEL SAMANȚA, RADU TODORAN, DANIEL VIGHI, VALENTIN VIȘAN (redactor șef-adjunct). Fotografii de: IOSIF BERWANGER, CONSTANTIN DUMA și MICHAEL KOZAR.